

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Надія ДЯЧЕНКО

Створюємо позитивний імідж бібліотеки та бібліотекаря

(з досвіду роботи Світлани ПОЛТАВЕЦЬ, бібліотекаря комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» Компаніївської селищної ради, та Тетяни РУЖАНСЬКОЇ, провідного бібліотекаря Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3» Помічнянської міської ради)

Друкується за рішенням науково-методичної ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 06.10.2020 р., протокол № 4)

Кропивницький
2021

Надія ДЯЧЕНКО. Створюємо позитивний імідж бібліотеки та бібліотекаря (з досвіду роботи Світлани ПОЛТАВЕЦЬ, бібліотекаря комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» Компаніївської селищної ради, та Тетяни РУЖАНСЬКОЇ, провідного бібліотекаря Помічнянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 3» Помічнянської міської ради). Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 52 с.

У матеріалах представлено досвід роботи бібліотекарів Світлани ПОЛТАВЕЦЬ та Тетяни РУЖАНСЬКОЇ, розкрито їхній професіоналізм, креативність та інноваційні підходи у підвищенні статусу бібліотек як інформаційно-ресурсних центрів закладу, цілеспрямовану діяльність щодо підвищення якості й ефективності бібліотечно-ресурсного супроводу освітнього процесу і задоволення інформаційних потреб усіх його учасників розширенням бібліотечного простору віртуальною складовою. Серед пріоритетних напрямків діяльності бібліотекарів – акцент на мотивацію ціннісних установок усіх користувачів на особистісний розвиток і самовиховання та формування громадської думки щодо позитивного іміджу власного і бібліотек.

Видання адресоване бібліотекарям, педагогічним працівникам, усім, хто зацікавлений у підтримці креативних бібліотечних працівників та іміджу бібліотек закладів загальної середньої освіти.

Відповідальна за випуск – Людмила КОРЕЦЬКА

ЗМІСТ

Престиж та імідж бібліотеки – пріоритетне завдання і вимога часу.....	4
Шлях до успіху – через самовдосконалення, творчість, професіоналізм	6
Професійна компетентність і творчість – складові успіху.....	9
Сучасна модель бібліотеки в контексті сьогодення.....	12
<i>Сучасний стиль бібліотеки – запит користувачів.....</i>	14
<i>Бібліотечний простір: нові можливості бібліотекаря і користувача.....</i>	17
Читання як стратегічно важлива компетентність сучасного учня.....	20
<i>Формування активного читацького середовища</i>	
<i>Компаніївського навчально-виховного об'єднання.....</i>	21
<i>Бібліотека Помічнянської З Ш № 3 – комфортне середовище</i>	
<i>для читання, навчання, розвитку, спілкування й дозвілля.....</i>	28
Комплексний підхід в системі екологічного виховання учнів.....	35
<i>Навчати пізнавати, розуміти й оберігати – основна</i>	
<i>ідея в системі екологічного виховання.....</i>	36
<i>Природа з нами, ми – невід'ємна частинка природи, тож</i>	
<i>оберігати й примножувати її – наш обов'язок.....</i>	43
Список використаних джерел.....	48

ПРЕСТИЖ ТА ІМІДЖ БІБЛІОТЕКИ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ І ВИМОГА ЧАСУ

Сформований у масовій свідомості образ бібліотеки визначається ставленням суспільства до неї, її послуг та ресурсів.

Бібліотека закладу загальної середньої освіти – важлива складова його освітнього простору і має посідати вагоме місце в інформаційному забезпеченні освітнього процесу. А це передбачає максимальне задоволення потреб усіх його учасників у своєчасній і достовірній інформації, яка має слугувати цілям навчання, виховання й розвитку їх особистостей [4].

Сучасне становище бібліотек закладів загальної середньої освіти в інформаційному середовищі стимулює її працівників активізувати свої зусилля, доводячи свою значимість як для педагогічного й учнівського колективів, так і для громади. Престиж та імідж бібліотеки, в першу чергу, залежить від рівня комфортності бібліотечно-інформаційного обслуговування, якості її продуктів і послуг, матеріально-технічного забезпечення, а також, значною мірою, від професійних якостей, креативності бібліотекаря, його професійного іміджу. Останній – це висока загальна компетентність, професійні знання щодо організації бібліотечного процесу, володіння мистецтвом спілкування як із потенційним, так і з реальним читачем, широке використання сучасних технологій та впровадження інновацій у бібліотечну практику [8].

Саме так можна охарактеризувати діяльність Світлани Полтавець і Тетяни Ружанської, бібліотекарів комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» та Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3, відповідно. В основі їх діяльності – професійна компетентність, знання сучасних тенденцій та інновацій у системі освіти та бібліотечній справі, володіння й уміле і творче використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтернет-сервісів, системне підвищення професійної майстерності.

Для них професійний і комплексний підхід до організації бібліотечної справи у закладі, системна й цілеспрямована діяльність на перетворення бібліотеки в інформаційно-ресурсний центр є першочерговим завданням і пріоритетним напрямком. Їхня активна діяльність націлена також і на створення іміджу бібліотеки через формування позитивної громадської думки, а саме – необхідність функціонування сучасної моделі бібліотеки, яка спроможна задовольняти зростаючі інформаційні потреби та ціннісні установки всіх учасників освітнього процесу як членів громади.

Становлення позитивного іміджу сучасної бібліотеки має реалізовуватися комплексно. У вище зазначених закладах це – професійний підхід до організації бібліотечно-інформаційного обслуговування, запровадження нових видів інформаційних послуг та їх реклама, розширення бібліотечного простору віртуальною складовою, оформлення приміщень бібліотек та створення комфортних умов для навчання, розвитку, дозвілля і спілкування користувачів. Важливою складовою є також представлення бібліотек в інтернет-просторі через блоги «Бібліошопінг» та «Поліанна», віртуальні групи, налагодження зв'язків з громадськістю й бібліотеками інших систем.

Зростання престижу бібліотеки закладу загальної середньої освіти та її іміджу – процес безперервний. Він здатний не лише підвищити її конкурентоспроможність, а й показати учням та їх батькам престиж бібліотечної професії, розширити чи встановити партнерські зв'язки [8].

Отже, спроможність задовольняти запити і потреби всіх користувачів та створення комфортного середовища, затишку і доброзичливої атмосфери в бібліотеці, а, відповідно, й формування позитивного її іміджу – системна й цілеспрямована робота бібліотекарів Світлани Полтавець і Тетяни Ружанської.

ШЛЯХ ДО УСПІХУ – САМОВДОСКОНАЛЕННЯ, ТВОРЧІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ

Серед складових успіху фахівця науковці та психологи визначають, зокрема: мотивацію, професійну компетентність, цілеспрямований процес саморозвитку й самовдосконалення, уміння продукувати нове та впроваджувати інновації, а також старанність, працьовитість, ініціативність та ін.

Світлана Владиславівна Полтавець, бібліотекар комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» Компаніївської селищної ради, – професіонал, ініціативна і творча особистість, яка володіє мистецтвом спілкування з різними категоріями користувачів, націлена на системне й неперервне самовдосконалення.

Творче кредо, яке обрала Світлана Владиславівна, значною мірою відображає стиль її діяльності, а саме: «Знаходити час для читання – це умова знань! Знаходити час для роздумів – це джерело сил! Знаходити час для творчості – це

запорука успіху, справжня радість життя!».

Спеціальність Світлани Владиславівни за освітою – організатор початкової освіти, вчитель початкової школи, вихователь дітей дошкільного віку. При цьому наполегливість та відповідальне ставлення до обраного професійного шляху сприяли швидкому, і це видно з результатів, опануванню особливостями ведення бібліотечної справи. А цілеспрямована й системна робота над підвищенням власної професійної компетентності та майстерності, її ініціативність, творчий підхід до організації бібліотечного процесу дозволили завоювати повагу й визнання як педагогічного та учнівського колективів, так і колег-бібліотекарів.

Світлана Владиславівна особливу увагу приділяє питанню переходу до нової моделі бібліотеки – інформаційно-ресурсному центру, діяльність якого спрямована, перш за все, на реалізацію пріоритетних завдань і визначення потенційних можливостей щодо здійснення системної й оперативної інформаційної підтримки освітнього процесу, створення комфортних умов для повноцінного розвитку користувачів, задоволення їх інформаційних, а також соціокультурних, самоосвітніх і дозвіллевих потреб.

Свої креативні ідеї щодо трансформування бібліотеки в інформаційно-ресурсний центр закладу та напрацьований досвід реалізації окремих напрямків роботи Світлана Полтавець презентує колегам під час різних бібліотечних заходів, конкурсів, науково-практичних конференцій, обласних методичних заходів.

При цьому вона системно й цілеспрямовано працює над підвищенням власної професійної компетентності як під час очних, так і дистанційних форм навчання (вебінарів, семінарів-практикумів, тренінгів, інтернет-семінарів) та власного іміджу як креативного бібліотекаря. Вибір форм і тематики щодо підвищення професійної компетентності Світлани Полтавець цілеспрямований.

Вона була активним учасником усіх семінарів-практикумів, тренінгів, інтернет-семінарів, дистанційних курсів для бібліотекарів області, які проходили на базі КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». Крім того, бібліотекар проходила онлайн-навчання на різних Всеукраїнських освітніх платформах за власним вибором.

Важливо, що кожна з форм її навчання має певний результат. Зокрема, пройшовши дистанційне навчання з проблеми «Освітній сторітеллінг: навчання, яке захоплює» на платформі КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», Світлана Владиславівна розробила і провела засідання майстер-класу для бібліотекарів Компаніївщини з проблеми «Освітній сторітеллінг в діяльності шкільної бібліотеки».

Саме наполегливість, креативність, творчий підхід до улюбленої справи та системна робота над професійним самовдосконаленням підвищують спроможність Світлани Полтавець у забезпеченні зростаючих інформаційних потреб усіх учасників освітнього процесу безпосередньо у бібліотеці та віддалених користувачів у режимі онлайн через інтернет-мережу, а також у створенні комфортного бібліотечного середовища для навчання, розвитку та спілкування своїх читачів.

Світлана Владиславівна напрацювала значний практичний досвід в організації бібліотечного процесу, що відповідає тенденціям і потребам сучасного освітнього закладу, і ділиться ним із колегами. Так, упродовж кількох років вона проводить майстер-класи, практикуми для бібліотекарів області – здобувачів освіти на курсах підвищення кваліфікації, семінарах-практикумах, під час засідань творчої лабораторії бібліотекарів, де розкриває та популяризує власні креативні ідеї, пов'язані з упровадженням інновацій у різні напрямки бібліотечного процесу та створенням і розширенням активного читачького середовища, інтегрованого в освітній простір закладу. Вона кілька років є керівником методичного формування – майстер-класу бібліотекарів Компаніївського району, у подальшому – Компаніївської ОТГ. Зокрема, на засіданнях майстер-класу опрацьовувалися актуальні теми, що враховували запити колег, серед них: «Екологічна освіта та виховання – пріоритетні напрямки роботи шкільної бібліотеки», «Спільна робота бібліотеки та педагогічного колективу щодо організації читання учнів», «Ігрова діяльність у роботі бібліотеки як засіб активізації учнів до читання», «Упровадження інформаційно-комунікативних технологій у практику роботи шкільної бібліотеки», «Формування здорового способу життя школярів засобами бібліотеки», «Креативні форми роботи в бібліотеці», «Партнерство бібліотеки та вчителів у стимулюванні читачьких інтересів, потреб та бажань», «Роль бібліотеки у формуванні громадянина України як пріоритетного напрямку національно-патріотичного виховання».

Свою діяльність С.В. Полтавець, як керівник майстер-класу, розкрила у виступі «Майстер-клас як одна з активних форм розкриття творчого потенціалу бібліотекаря: практичний аспект» у рамках Всеукраїнських педагогічних читань. Під час обласного семінару працівників методичних служб з проблеми «Плекання бібліотекаря-майстра: науково-методичне забезпечення» бібліотекар

презентувала роботу майстер-класу «Упровадження інформаційно-комунікативних технологій та використання медіа-ресурсів у практиці роботи бібліотеки» (2013 рік), провела майстер-клас із проблеми «Використання інтернет-сервісів як інструменту популяризації книг і розширення читачької аудиторії» для здобувачів освіти на курсах підвищення кваліфікації бібліотекарів закладів освіти (2017 рік).

Важливим стимулом зростання власної професійної компетентності та підвищення іміджу бібліотекаря Світлана Владиславівна вважає фахові конкурси, які мотивують до глибокого самоаналізу діяльності в цілому та окремих напрямків. Вона стала лауреатом обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека – 2017» у номінації «Читання і діти: діапазон бібліотечних ідей і можливостей». Бібліотекарка також брала активну участь у конкурсах, які пропонують фахові періодичні видання. Її досягнення – лауреат конкурсів «Кращий автор-дописувач журналу “Шкільна бібліотека”» і «Кабінет № 1» та дипломант конкурсу «Свято у бібліотеці» від журналу «Шкільна бібліотека». Варто зазначити, що до участі у різних інтелектуальних, поетичних, туристичних конкурсах Світлана Владиславівна залучає своїх активних читачів, що значно підвищує їх власну самооцінку й імідж бібліотеки. Зокрема, у 2020 році учениця закладу й активна читачка Софія Годованюк нагороджена Дипломом Міністерства освіти і науки України та Міжнародного фонду Івана Франка за зайняте III місце у номінації «Проза» Всеукраїнського учнівського літературно-мистецького конкурсу «Стежками Каменяря», а Світлана Владиславівна – Подякою Міністерства освіти і науки України за вагомий особистий внесок у справу вивчення та дослідження учнями творчої спадщини Івана Франка.

Досвід Світлани Владиславівни неодноразово було представлено у виданнях КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського, зокрема у збірнику «Крок до майстерності: матеріали переможців та лауреатів обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека – 2017» (укладач: Н.І. Дяченко) – досвід С.В. Полтавець з проблеми «Читання як стратегічно важлива компетентність сучасної молоді». Також у збірці «Бережемо природу – бережемо і Батьківщину свою! Методичні рекомендації для проведення Дня Знань та Першого уроку у 2019/2020 навчальному році» були представлено приклади інтерактивних матеріалів екологічного спрямування С.В. Полтавець у розділі «Екомедіаресурси від творчих бібліотекарів». Бібліотекар друкується й у фахових журналах «Шкільна бібліотека», «Шкільний бібліотекар» та місцевих періодичних виданнях.

Світлана Владиславівна стимулює також творчість своїх читачів та допомагає їм друкуватися в журналі «Журавлик».

Своїми креативними ідеями та інноваціями в організації бібліотечного процесу чи окремих його складових, використанні сучасних технологій та інтернет-ресурсів, бібліотекар ділиться з колегами у рамках методичних заходів, інтернет-семінарів і онлайн-практикумів для бібліотекарів та на сторінках власних блогів «Бібліошопінг» і «Бібліородзинки» (блог майстер-класу), у створеній нею групі «Екостиль» у Facebook.

Презентуючи свою бібліотечну діяльність та успіхи своїх читачів колегам, батькам, педагогам, громаді через участь у різнопланових методичних формах, конкурсах та на сторінках фахових періодичних дитячих видань, в інтернет-просторі, а також ініціюючи акції та проекти, Світлана Владиславівна Полтавець працює як на власний імідж, так і на позитивний імідж своєї бібліотеки.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ – СКЛАДОВІ УСПІХУ

Компетентність, ініціативність та творчий підхід до улюбленої справи завжди продукують успіх.

І саме такою, творчою, високопрофесійною, залюбленою у бібліотечну справу є Тетяна Валентинівна Ружанська, провідний бібліотекар Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Помічнянської міської ради. Найважливішими рисами характеру бібліотекаря є вимогливість до себе, наполегливість у пошуку найбільш ефективних форм роботи як з активним, так і потенційним, але пасивним читачем, креативність у реалізації різних напрямків бібліотечного робочого процесу та впровадженні сучасних технологій та бібліотечних інновацій. Значні зусилля

бібліотекар направляє на розширення бібліотечно-інформаційного простору користувача та створення комфортного бібліотечного середовища для навчання, виховання й розвитку особистості читача [1].

Тетяна Валентинівна, маючи базову бібліотечну освіту, є провідним бібліотекарем та працює на посаді завідувача бібліотекою у вищезазначеному закладі освіти понад 25 років. Як фахівець і творча особистість, вона має високу оцінку серед бібліотечного загалу громади, області. З 2009 року – керівник районної творчої групи шкільних бібліотекарів Добровеличківського району, а зі створенням Помічнянської ОГТ – бібліотекарів міста. Її професійна діяльність неодноразово відзначена почесними грамотами та дипломами управління освіти і науки Кіровоградської облдержадміністрації, відділу освіти виконавчого комітету Помічнянської міської ради. Як фахівець бібліотечної справи вона неодноразово ставала переможцем та лауреатом обласного і всеукраїнського етапів Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека», тричі – членом обласного журі вище зазначеного конкурсу, що говорить про її високий професіоналізм та повагу бібліотечної спільноти області.

Тетяна Валентинівна цілеспрямовано і системно підвищує свою

професійну компетентність, проходячи навчання як очно, так і в дистанційному режимі відповідно на курсах, тренінгах, семінарах-практикумах, інтернет-семінарах на базі КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського». А сьогоднішня відкрило нові можливості для інформальної освіти, тож Тетяна Валентинівна цілеспрямовано використовує дистанційні освітні платформи для підвищення професійної компетентності.

Важливо, що кожна з форм її навчання має певний результат, зокрема – оновлення програми з формування інформаційної та медіаграмотності користувачів, створення та розміщення на блозі інноваційних інформаційних продуктів (вебліографічних посібників, біобібліографічних нарисів, інтерактивних посібників із популяризації програмових художніх творів у формі плакатів, постерів, віртуальних інтерактивних дощок, відео тощо).

Так, для реалізації одного з важливих напрямків бібліотечної роботи – формування в учнів основ медіаграмотності – Тетяна Ружанська стала учасником семінару-практикуму «Використання інтернет-ресурсів у підвищенні професійної компетентності бібліотекарів», де розглядалося і питання «Медіаосвіта в системі бібліотечної роботи як засіб формування інформаційної безпеки користувачів: практичний аспект», пройшла навчання за дистанційною формою в рамках семінару-практикуму «Сучасні підходи до створення нової моделі бібліотеки інформаційно-ресурсного центру закладу загальної середньої освіти» на базі КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського» та онлайн-навчання на платформах EdEra (освітній проєкт «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності») і Prometheus («Медіаграмотність для освітян»). Отримані знання і практичний досвід сприяли підготовці бібліотекаря в питаннях орієнтації в медіапросторі, сформованості медіакомпетентності як основи безпечного користування медіаресурсами та для визначення пріоритетів і основних підходів у реалізації цієї проблеми при напрацюванні системи занять з учнями. Навчання, помножене на власний досвід, стало значним підґрунтям при розробці цільової програми «Орієнтовна програма бібліотечних медіазанять для учнів 1–11 класів» та циклу занять до неї.

Тетяна Валентинівна виступає інноватором і провідником як в інформаційному просторі для своїх користувачів, так і в царині підвищення професійної і загальної компетентностей колег-бібліотекарів і педагогів. Певним ресурсом для розширення інформаційно-ресурсного фонду, віртуальною складовою слугує створений нею блог «Поліанна», доповнений новими сторінками. Вони є відображенням її результативної участі в методичних заходах і професійного навчання. Зокрема це «[Internet-cepвici](#)» й [АнтиБулінг](#), які є результатом участі у семінарі-тренінгу з проблеми «Використання інтернет-сервісів для осучаснення бібліотечних форм роботи» й онлайн-курсі «Протидія та попередження булінгу в закладах освіти» відповідно.

«Навчаючись сама – навчаю колег» – девіз Тетяни Валентинівни. Передаючи свій досвід колегам, бібліотекар презентує свої творчі напрацювання з різних аспектів ведення бібліотечної справи під час

методичних заходів різного рівня, у рамках міжнародних, всеукраїнських та обласних науково-практичних і науково-методичних конференціях, проводить майстер-класи для здобувачів освіти на курсах підвищення кваліфікації, публікується у фахових виданнях та виданнях КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», розкриваючи різні напрямки бібліотечної роботи. Серед них: «Упровадження інновацій як засобу розвитку творчої особистості читача», «Комплексний підхід до створення власної моделі становлення і розвитку компетентного і творчого читача», «Творча співпраця шкільного колективу та бібліотеки у процесі формування ціннісного ставлення учнів до природи у контексті громадянського виховання», «Використання потенціалу історико-культурної спадщини рідного краю у вихованні патріотичних почуттів учнівської молоді».

Свій професійний досвід Т.В. Ружанська поширює також через публікації (їх близько 25) у фахових, педагогічних і місцевих виданнях та створення тематичних методичних посібників для бібліотекарів, педагогів, батьків, які видає самодруком.

Досвід Тетяни Валентинівни неодноразово було представлено також у виданнях КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», зокрема: в науково-методичному щоквартальному журналі «Педагогічний вісник» – «Професійна компетентність і творчість – шлях до успіху» (досвід Т.В. Ружанської), у збірці «Бережемо природу – бережемо і Батьківщину свою! Методичні рекомендації для проведення Дня Знань та Першого уроку у 2019/2020 навчальному році» представлено матеріали у розділі «Екомедіаресурси від творчих бібліотекарів», у професійному виданні «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» – «Захоплюючи грою, плекаємо компетентного читача» та ін.

Значний обсяг роботи Тетяною Валентинівною було проведено для переходу до нової моделі бібліотеки – інформаційно-ресурсного центру закладу. За власної ініціативи Тетяна Валентинівна пройшла спеціалізовані курси, що дало можливість за підтримки адміністрації та місцевих органів освіти запровадити в закладі автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему «ШБІЦ-інфо». Це значно розширило технічне забезпечення бібліотеки, розширило можливості бібліотечно-інформаційного обслуговування всіх учасників освітнього процесу, сприяло закріпленню навичок користувачів у роботі з інформацією та її пошуку в медіатеці.

Бібліотекар ефективно використовує сучасні технології для розширення інформаційно-освітнього простору, як осередку інформаційної культури всіх учасників освітнього процесу, та створення активного читачького середовища через творче використання бібліотечних інновацій, вивчаючи та запроваджуючи найкраще від креативних ідей колег. При цьому важливого значення Тетяна Валентинівна надає створенню бібліографічних посібників як елементу розширення бібліотечно-інформаційного простору користувачів. Вони слугують значним ресурсом у донесенні до користувачів додаткових джерел інформації, згрупованих за певними темами. Посібники представлено у формі малих друкованих форм, зокрема: збірників, інформаційних буклетів, брошур, флаєрів, а також у електронних версіях, які представлені на блозі бібліотеки

«Поліанна». Активно використовуючи сучасні інтернет-технології, бібліотекар створює додаткові посібники зі списками художніх творів, доповнюючи їх QR-кодами, що значно спрощує доступ користувачів до текстів цих творів за допомогою їх мобільних пристроїв і на уроках, і вдома під час дистанційної форми навчання.

Важливо, що, реалізуючи будь-який напрямок бібліотечної роботи, Тетяна Валентинівна професійно і творчо спрямовує свої зусилля на створення комфортних умов для користувачів, забезпечення потреб освітнього процесу та запитів кожного його учасника інформаційними ресурсами, а також на особистісний розвиток учнів, що значно підвищує вагомість і затребуваність бібліотечних ресурсів та імідж і бібліотеки, і бібліотекаря.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ БІБЛІОТЕКИ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Освітній процес у сучасному закладі загальної середньої освіти спрямований на становлення конкурентоспроможної особистості, яка здатна навчатися упродовж життя. У ході ж реформування загальної середньої освіти визначальним чинником упровадження нового змісту, форм і методів навчання стає інформаційне забезпечення закладу освіти. А компетентнісний підхід у навчанні відповідно потребує залучення широкого кола інформаційних джерел, що не обмежується підручниками та посібниками.

Як результат, виникає нагальна потреба у перегляді функціональної сфери бібліотеки і приведення її у відповідність до потреб загальної середньої освіти. Тож серед пріоритетів сучасної бібліотеки – ефективний інформаційний супровід освітнього процесу та системна робота щодо формування умінь учнів орієнтуватися і працювати з різними джерелами інформації, знаходячи потрібну й продукуючи нову. А це потребує й одночасно сприяє розвитку критичного мислення, що значно допомагає приймати відповідальні рішення й у різних життєвих ситуаціях має створити відповідне підґрунтя для успішної життєвої та професійної самореалізації [7].

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій, які стали невід’ємною складовою освітнього процесу, бібліотечна діяльність ускладнюється і стає більш багатогранною. Наявність альтернативних інформаційних джерел, які доступні для всіх учасників освітнього процесу, все ширше використання електронних засобів навчання, спонукають бібліотечних працівників до перегляду стратегії ведення бібліотечної справи та визначення пріоритетних напрямків своєї діяльності.

Бібліотека, як важлива складова освітнього простору закладу загальної середньої освіти, повинна мати можливість повноцінного забезпечення освітнього процесу. А це передбачає, перш за все, активне впровадження ними сучасних технологій для максимального розширення інформаційно-освітнього простору користувача, підвищення якості бібліотечних послуг, їх оперативності й доступності. Все це спрямоване на задоволення потреб усіх його учасників у

своєчасній, достовірній інформації, яка має слугувати цілям навчання, виховання й розвитку особистості учнів [5].

Сьогодні є запит на бібліотеку нового типу, де розумно поєднуються традиційна та віртуальна бібліотеки, де читач може задовольнити потреби не лише в ресурсах бібліотечного фонду, а й має змогу отримати необхідну інформацію в режимі онлайн з будь-якої бібліотеки світу чи іншого інформаційного порталу чи сайту.

За Законом України «Про освіту» бібліотеки мають забезпечувати право кожного користувача на «доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів» [8].

Це завдання посилює бібліотекам закладів загальної середньої освіти нового покоління, які оснащені мультимедійними комплексами, забезпечені навчальною літературою, довідниками і сучасними художніми творами, спроможні акумулювати ресурси на різних носіях і надавати вільний доступ до них усім учасникам освітнього процесу. Крім того, вони мають можливість для створення комфортних умов для навчання, самоосвіти, дозвілля, спілкування користувачів, їх інтелектуального розвитку [5].

У комунальному закладі «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» та Помічнянській загальноосвітній школі I-III ступенів № 3 (Компаніївська ОТГ та Помічнянська ОТГ відповідно) спільними зусиллями керівників закладів, бібліотекарів та за фінансової підтримки органів місцевого самоврядування цілеспрямовано працюють над створенням сучасних моделей бібліотек, перетворюючи їх на інформаційно-ресурсні центри. Одним із важливих факторів в осучасненні бібліотек стало забезпечення їх технічними засобами для розширення спектру традиційних і запровадження інноваційних послуг, формування повноцінного бібліотечно-ресурсного фонду на різних носіях та створення умов для доступу до інформаційно-освітніх ресурсів закладу і мережі інтернет.

З упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій і розширенням доступу до ресурсів інтернету, бібліотеки одночасно отримали можливість бути представленими у двох просторах – фізичному та віртуальному. В основі діяльності кожної з них – розширення бібліотечного сервісу, надання якісних послуг, що відповідають запитам і потребам користувачів як безпосередньо в бібліотеці, так і засобами інтернету.

За час карантину, що активізував процес дистанційного навчання, бібліотеки активно розширили віртуальний бібліотечний сервіс, максимально використовуючи можливості комп'ютерної техніки, інтернет-технологій, інтернет-сервісів для створення та поширення ресурсів за запитами учасників освітнього процесу на сторінках своїх блогів та в середовищі віртуальних спільнот.

Сьогодні бібліотекарі Світлана Владиславівна Полтавець і Тетяна Валентинівна Ружанська, бібліотекарі відповідно комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» та Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 (Компаніївської селищної ради та

Помічянської міської ради), позиціонують свої бібліотеки не лише як інформаційно-ресурсні центри, здатні до ефективного супроводу освітнього процесу, а й як інтелектуально-інформаційні майданчики – місце для творчих зустрічей, обміну досвідом, а також простір для підтримки й стимулювання процесу навчання й самоосвіти для набуття важливих для сьогодення компетентностей. Вони цілеспрямовано працюють над створенням бібліотечно-інформаційного середовища, спрямованого на створення умов для реалізації інформаційних і освітніх можливостей та забезпечення потреб кожного учасника освітнього процесу [5].

Варто зазначити, що в основі діяльності *Світлани Полтавець і Тетяни Ружанської* – професіоналізм, креативність та творчий підхід до улюбленої справи, володіння й уміле використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтернет-сервісів, системне вивчення запитів і потреб учасників освітнього процесу та на їх основі моделювання інформаційно-ресурсного фонду, тісна співпраця з учителями-предметниками.

На сьогодні бібліотеки спроможні здійснювати інформаційно-ресурсний супровід освітнього процесу, ефективно працювати як в режимі офлайн, так і з віддаленим користувачем дистанційно. Зосередимо увагу на особливостях становлення нових моделей бібліотек у кожному з цих закладів загальної середньої освіти.

Сучасний стиль бібліотеки – запит користувачів

Приміщення бібліотеки комунального закладу «Компаніївське навчально-виховне об'єднання» – комфортне місце як для роботи бібліотекаря Світлани Владиславівни, так і для навчання, спілкування та інтелектуального розвитку й дозвілля читачів різного віку. Зроблено ремонт, оновлено меблі, встановлено чотири комп'ютери, що мають вихід в інтернет, є кольоровий принтер. Продумано як дизайн приміщення, так і оформлення комфортних зон у читальній залі, кожна з яких має своє цільове призначення. Багатофункціональні зони слугують як для навчання й самоосвіти (робота з фондом навчальної літератури, художніх творів і додаткової інформації на різних носіях та з ресурсами, розміщеними на блозі бібліотеки чи в інтернеті), так і для традиційного чи онлайнового читання, комфортного відпочинку, спілкування, творчості.

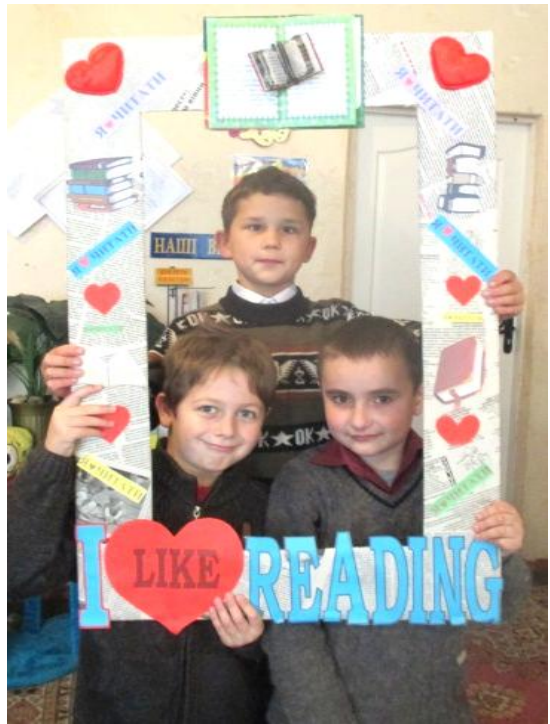

Найперше, сформовано фонд друкованих джерел (книг, журналів, довідників, малих друкованих форм – буклетів, бюлетенів, посібників, поетичних збірок читачів, закладок, листівок, збірок досвіду вчителів тощо) у вільному доступі, що систематично поповнюється. Широко представлено фонд ресурсів на цифрових носіях, які можна копіювати на власні гаджети чи переглядати, використовуючи бібліотечні комп'ютери. Значним попитом користується віртуальний фонд ресурсів, згрупований на окремих сторінках блогу «Бібліошопінг», доступ до якого можливий за посиланням на робочому столі комп'ютерів у бібліотеці або через закладки у власних гаджетах. Користуючись Wi-Fi, учні і педагоги можуть заходити на блог і під час навчального процесу. Зокрема, доступні тематичні сторінки («Національно-патріотичне виховання», «Формування морально-етичних якостей», «Екологічний етюд», «Проектна діяльність»), а також добірки відео та аудіо ресурсів («Бібліомультяндія», «Бібліомузичний хіт», «Екранізовані твори», «Буктрейлери. Презентації»). Викликають жвавий інтерес і такі сторінки блогу, як: «Інтерактивні ігри, плакати, вправи», «Бібліотечні інновації» (містять вебліографію вебсайтів, інтернет-сервісів для створення інноваційних форм), «Читайликам про КНИГУ» (включають – «Свята, пам'ятні та знаменні дати, присвячені книгам та письменникам», «Літературні премії», пам'ятки читача «Вчись і ти, як книгу берегти») та ін.

Важливим акцентом у роботі бібліотеки, як зазначає Світлана Владиславівна, є уміння й креативність при розкритті бібліотечно-ресурсного фонду, оригінальність викладу затребуваної інформації, форми і засоби зацікавлення нею користувачів, а також оперативному реагуванні на запити і потреби всіх учасників освітнього процесу. При цьому важливо готувати інформацію цілеспрямовано й на випередження тем, що будуть вивчатися, чи подій і дат у формі, яка буде відповідати певній віковій категорії.

Бібліотека КЗ «Компаніївське НВО» слугує улюбленим місцем читачів, де народжуються нові цікаві ідеї, обговорюються плани і програми до свят, готуються до заходів, ініціюються та розробляються проекти. Бібліотека приваблює й оригінальними інформаційними куточками («Твій друг, інтернет»), розкладками, виставками, серед яких значне місце займають виставки-інсталяції, фотозони до певних подій («Читаємо українською!», «Лунтик з друзями запрошує до бібліотеки», «Сніговички»), фоторамки («Я люблю читати») та ін.

Тут проводяться бібліотечні заняття чи зустрічі, тренінги, відеоуроки, диспути («Селфоманія – захоплення чи хвороба?») з використанням комп'ютерних та інтернет-технологій, відеоподорожі Україною та світом. Діти із задоволенням виконують арт-терапевтичні вправи («Створюємо зимову казку»), готують проекти, беруть участь у флешмобах («Читаємо Сухомлинського», «GlobalShevchenko», «Читай! Формат не має значення!» та ін.). У бібліотеці організовуються майстер-класи («Оригінальна закладка в улюблену книжку»), проходять конкурси юних поетів та читців віршів до ювілеїв відомих поетів (Тараса Шевченка, Івана Франка та ін.). Головне, що кожен відвідувач знаходить у бібліотеці комфортне розвивальне середовище, справу до душі. Фото та відеозаписи різних форм діяльності висвітлюються на персональному блозі бібліотекарки Світлани Полтавець «Бібліошопінг».

Світлана Владиславівна вміло інтегрує діяльність бібліотеки в розвивально-освітній простір закладу, є активним його учасником, а в ряді випадків – ініціатором проєктів, акцій, флешмобів. Часто вона виходить за межі читальної зали у фойє, де спільними зусиллями її та бібліотечного активу розгортаються виставки-експозиції («Янголи, які тримають небо», «Ми за безпечний інтернет» до Всесвітнього дня безпечного інтернету, «Від Акту Злуки до Соборної, незалежної України» Дня Соборності України та ін.), виставки-інсталяції до Всесвітнього дня водних ресурсів, до Дня Землі та ін.

Світлана Владиславівна постійно підтримує тісний зворотній зв'язок із користувачами бібліотеки. Для цього створено «скриньку відгуків і пропозицій», куди всі бажаючі мають змогу подавати відгуки, пропозиції та ідеї щодо діяльності бібліотеки, якості обслуговування та матеріально-технічного забезпечення. Переважна більшість – це позитивні відгуки щодо проведених заходів або ідеї нових форм. У залежності від пропозицій користувачів, вони розглядаються бібліотекарем та бібліотечним активом або, якщо це стосується матеріальних питань, то обговорюється з адміністрацією закладу й батьківською радою (найбільше – це щодо поповнення книжкового фонду).

Важливо, що учні відчують свою причетність до проблем бібліотеки, покращення її матеріального стану [5].

Стрімкий потік різнопланової інформації, медіаресурсів вимагає від особистості умінь орієнтуватися в них, відбираючи потрібну для певного рівня обізнаності в певній галузі чи для створення власного продукту. Тож одним із пріоритетних напрямків роботи бібліотеки є формування основ інформаційної та медіаграмотності, що сприяє розвитку умінь і навичок роботи з різними видами інформації й на різних носіях. Світлана Владиславівна розробила програму з основ інформаційної культури та медіаграмотності, цикл інтегрованих бібліотечних уроків для кожної вікової категорії. В основі цих занять – інтерактивні форми знайомства та роботи з інформацією на різних носіях, пошук і вибір потрібних ресурсів в мережі інтернет, опанування основами бібліографії, орієнтир у масмедіа, аналіз та відбір потрібних ресурсів на блозі, на сайтах дитячих бібліотек, у мережі інтернет.

Бібліотечний простір: нові можливості бібліотекаря і користувача

Користувач сьогодні тяжіє до отримання сконцентрованої актуальної інформації з затребуваної ним теми, що включає як документи із фонду бібліотеки, так і ресурси з віддалених джерел, зокрема інтернет-мережі. Тож Тетяна Валентинівна, господиня бібліотеки Помічнлянській загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3, розгортає книжкові виставки, викладки, тематичні полиці, де представлена література може доповнюватися буклетами чи флаєрами зі списками посилань, а це – електронні адреси чи QR-коди творів, відео чи інших ресурсів відповідної тематики. Значним бібліотечно-інформаційним ресурсом освітнього простору закладу слугує блог бібліотеки «Поліанна», який створила і веде бібліотекарка Тетяна Валентинівна. Блог «Поліанна» є важливою складовою віртуального інформаційно-освітнього простору бібліотеки. Це своєрідна віртуальна медіатека, де крім власних цифрових продуктів згруповано інформацію з цікавих вебсайтів, порталів за певними темами. Увійти на блог можна за електронними посиланнями, які є в закладках мобільних пристроїв кожного бажаючого учасника освітнього процесу, QR-кодами чи через комп'ютери у бібліотеці.

Для цілеспрямованого супроводу освітнього процесу Тетяна Валентинівна, перш за все, системно вивчає зміни у навчальних програмах, радиться з учителями-предметниками щодо вивчення нових чи відповідно додаткових тем із різних предметів, вивчає запити користувачів. Вона аналізує ресурси мережі інтернет, створює веббіографічні списки корисних ресурсів певної тематики, доповнюючи чи оновлюючи відповідні сторінки блогу. Серед них: «Дивись і говори українською» (веббіографічний список телеканалів та порталів для розвитку дітей – мультфільми, пісні, ігри українською мовою, для підлітків – відеоуроки, навчальні фільми). «Книжковий кінозал» включає гіперпосилання на екранізовані твори за програмою в художніх фільмах та мультфільмах. Сторінка «Книга і бібліотека» пропонує близько 100 статей про

шлях книги, старовинні історичні видання, а також про видатних бібліотекарів, факти щодо заборони української книги, презентацій з історії книгодрукування, відомих бібліотек світу та ін.). Ресурс «Сайти та блоги бібліотек України для дітей» значно розширює інформаційний простір віртуального читача та користувача медіаресурсами, а «Перший урок» містить видання КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». Цікавим і корисним є ресурс «Електронна бібліотека», де представлено веб-сайти книг, серед них: Libruk – ресурс, на якому зібрано твори різні за жанром і часом видання українських письменників-класиків та сучасних авторів. Сторінка «Дитяча. Книги українською» дозволяє пошук книг за жанрами і за першою буквою прізвища автора з можливістю їх завантаження на власний електронний пристрій. Крім цього, створено цікаві сторінки, зокрема: «МегаЗнайка», «Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка», «Казки, оповідання В.О. Сухомлинського», EdEra Books – соціальний проєкт інтерактивної освітньої літератури, «Е-бібліотека «Чтиво», «Дерево казок» та ін.

Одне з пріоритетних завдань бібліотеки – максимальне забезпечення інформаційних запитів освітнього процесу. Заклади ж освіти відчують особливу потребу в художніх творах чи їх комплектності як за програмою, так і для позакласного читання. Тетяна Валентинівна вирішила це питання, створивши списки відповідних творів для уроків української та зарубіжної літератур для кожного класу у формі буклету «Твоя мобільна читалка», де кожен твір у списку доповнено QR-кодом, що розширило можливості доступу до текстів потрібних творів із власного гаджета у будь-якому класі, бібліотеці або вдома. Тож питання відсутності художньої літератури у бібліотеці Тетяною Валентинівною значною мірою вирішене.

Важливий напрям роботи бібліотеки – доповнення бібліотечного фонду програмовими художніми творами, які можна знайти на відповідних вебсайтах за посиланням на блозі «Поліанна» як для читання в режимі онлайн, так і для завантаження на власні мобільні пристрої. Для більш розширеного знайомства з художніми творами та їх авторами Тетяна Валентинівна створила та розмістила на блозі «Поліанна» сторінки [«Цікаве додаткове читання. 5-9 класи»](#) та [«Твори української та зарубіжної літератури. 10-11 класи»](#), де на віртуальних інтерактивних дошках Padlet для спільного доступу представлено твори для кожного класу, які включено до програми з української літератури на ЗНО. Кожен твір доповнено аналітичними матеріалами, короткими бібліографічними даними про автора, аудіокнигами, екранізацією творів чи буктрейлерами (за наявності). Тож користувачі мають змогу читати, слухати аудіозаписи творів, переглядати фільми – екранізації творів.

Для учнів 5-го класу створено ще й віртуальні дошки [«Цей неймовірний Мюнхгаузен!»](#), де подано розширену інформацію про письменника Рудольфа Еріка Распе і його «найправдивішого» барона – романтичного мрійника й відчайдушного фантазера Мюнхгаузена, а також [«Казка життя Ганса Крістіана Андерсена»](#) про видатного дитячого письменника-казкаря та улюблену дитячу казку «Снігова королева», яку можна читати українською та англійською мовами або переглянути її екранізацію – фільми та мультфільми. Ресурс

доповнено інтерактивними іграми (вікторинами, кросвордами, пазлами).

Ці ресурси мають особливий попит серед учнів і вчителів як під час дистанційного навчання й підготовки до ЗНО, так і у процесі традиційного процесу навчання та для активних читачів на літніх канікулах.

На блозі «Поліанна» значна увага приділена і таким питанням: «АнтиБулінг» (підбірка інтернет-ресурсів, матеріали психологів), «Поради читачам», «Безпека в інтернеті», «Періодичні видання для дітей», «Книжкові виставки» (презентовано віртуальні виставки ([«Книги, що допомагають у житті»](#), [«Українські письменники – дітям»](#), [«Палає у серцях вогонь за Україну»](#) та ін.), бібліографічні нариси ([«Філософ нашого часу Г.Д. Гусейнов Ювіляри – 2020»](#), [«А. Костецький “Все про тебе та про всіх”»](#))).

На блозі можуть знайти потрібно інформацію чи ресурси педагоги, батьки і колеги-бібліотекарі. Серед них: веббіографічні списки: «Інтернет-ресурси на допомогу освітньому процесу» та «Інформаційна підтримка освітнього процесу» (освітні портали і сайти, ресурси для фахівців усіх освітніх галузей закладів загальної середньої освіти), «Школа молодого вчителя», «Фахова періодика – бібліотекарям», «Сімейна педагогіка», посилання на розділ «Про організацію навчально-виховного процесу у 2020 – 2021 навчальному році» на сайті КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського» та ін. Цікавими інтерактивними формами, віртуальними виставками та посібниками Тетяна Валентинівна ділиться з колегами й у віртуальній групі «Творча майстерня методистів і бібліотекарів» у Facebook.

Значним попитом усіх учасників освітнього процесу користуються матеріали [«Видавнича діяльність»](#) блогу «Поліанна». Тут подано електронні версії збірок, бібліографічних посібників («Універсальна десяткова класифікація (УДК)», «Відкрий для себе Україну», «Дивовижний світ природи», «Мій рідний край – у центрі України. Історія. Краєзнавство» та ін.), біобібліографічний нарис «На полотні життя Надії» (про самобутню художницю з м. Помічної Надію Падурську), путівник «Історико-краєзнавчий музей Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3», збірники («Любов до читання виховуємо в сім'ї», «Здорова людина – здорове суспільство», «Бібліотечні уроки та виховні заходи у школі»), інформаційні буклети.

Важливо, що всі матеріали і ресурси спрямовані на формування повноцінного бібліотечно-ресурсного фонду на різних носіях, а також на розширення спектру традиційних і запровадження дистанційних послуг, що є ефективною складовою бібліотечно-інформаційного простору користувачів.

Отже, варто зазначити, що в обох бібліотеках (КЗ «Компаніївське НВО» і Помічнянській ЗШ I-III ступенів № 3) створено відповідні умови як для роботи бібліотекарів, так і комфортне середовище для користувачів, розширено їх можливості для індивідуальної роботи з ресурсами на різних носіях та у процесі групових занять, відпочинку й творчості. А використання посібників, наочних форм, доповнених QR-кодами, ведення блогів сприяли формуванню повноцінного бібліотечно-ресурсного фонду на різних носіях та розширенню дистанційних послуг бібліотек. Важливим напрямком у роботі бібліотек

визначено й напрацювання системи формування інформаційної компетентності та медіаграмотності користувачів, інтегрованої в освітній процес закладу.

ЧИТАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО УЧНЯ

«Читання – це одне з джерел мислення і розумового розвитку... Читання має стати для дитини дуже тонким інструментом оволодіння знаннями й водночас джерелом багатого духовного життя»

В.О. Сухомлинський

Сьогодення ставить перед педагогами і бібліотекарями складні питання: Як у час тотальної комп'ютеризації та захоплення дітей віртуальним (переважно ігровим) світом сформувати потребу в активному читанні? Як донести до них думку, що читання – основа особистісного інтелектуального розвитку й подальшої успішної життєдіяльності. Як допомогти учням усвідомити, що саме вміння вдумливо й усвідомлено читати є однією з базових навичок у формуванні ключових компетентностей (зокрема, вміння навчатися упродовж життя) і є фундаментальною потребою у будь-якій професії, різних сферах суспільного життя. Крім того, навички читання тісно пов'язані з вмінням працювати з різними видами інформації, що є вимогою часу.

Саме бібліотекарю в партнерстві з педагогами та за підтримки батьків належить важлива роль у формуванні компетентного, активного і зацікавленого читача, сформованості його читацької культури, як основи подальшої успішної життєдіяльності.

Тож, серед пріоритетних напрямків діяльності бібліотекарів Світлана Полтавець і Тетяна Ружанська – комплексний підхід у створенні позитивного читацького середовища, спрямованого на становлення особистості учня, для якого читацька компетентність стане основою навчання, виховання й розвитку. Значне місце у цьому процесі відводиться сучасним технологіям і бібліотечним інноваціям. Саме їх активне використання допомагає вирішенню вище окреслених питань.

Зазначимо, що саме від професіоналізму, ініціативності та креативності бібліотекаря залежить якість соціального статусу учня як читача, який у подальшому буде спроможний використати знання та сформовані компетентності для подальшого саморозвитку й професійного зростання.

В обох закладах діяльність бібліотек спрямована на підвищення грамотності й освіченості користувачів, їх загальної культури через процес заохочення й стимулювання активного читання як з навчальною метою, так і для особистісного розвитку й інтелектуального дозвілля. До того ж бібліотеки позиціонують себе як інформаційно-ресурсні центри, так і як майданчики для інтелектуального розвитку й вільного спілкування, які об'єднують захоплених спільною творчою ідеєю чи хобі особистостей та допомагають читачам

розкрити їх здібності й таланти.

Серед завдань бібліотеки, як читацького середовища, інтегрованого в освітній простір закладу, Світлана Полтавець і Тетяна Ружанська визначають ключові – стати зв'язуючою ланкою між світом книги і дитиною, навчити її отримувати радість від пізнання нового, відкривати прекрасний світ художньої літератури на перших порах через казку, гру, а в подальшому як основу для самовдосконалення [3].

Формування активного читацького середовища Компаніївського навчально-виховного об'єднання

Плекання активного учня-читача починається в КЗ «Компаніївське НВО» з перших днів перебування у закладі. На думку бібліотекаря Світлани Владиславівни, першочерговим завданням у роботі з учнями початкових класів – зацікавлення учня книгою через різні ігрові прийоми, а потім підтримка цього інтересу та закріплення в іграх, конкурсах, інсценізаціях, при створенні ілюстрацій до улюблених чи щойно прочитаних книжок тощо.

Певним стимулом для активізації читання слугують флешмоби, зокрема:

«Ми любимо читати!», «Читай! Формат не має значення!», до яких учні долучаються з великим задоволенням.

Креативних ідей у Світлани Полтавець багато, і всі вони спрямовані саме на мотивацію дітей до активного і вдумливого читання. Як приклад – «Книжкова риболовля у бібліотеці», де учні 4-А класу на «бібліотечному острові» вдало «порибалили»! Всі рибалки успішно виконали завдання, відгадали загадки володарки острова і отримали гарний

улов – книгу, яку мав прочитати кожен удома чи в читальній залі та прорекламувати її своїм друзям чи одноліткам.

До послуг користувачів закладу в бібліотеці достатній фонд художньої, науково-методичної, довідникової літератури; фонд періодичних видань; тематичні папки, власні випуски інформаційних бюлетенів, збірок, буклетів.

Невід'ємною складовою активного читацького середовища бібліотеки є книжкова виставка – найбільш доступний та ефективний метод популяризації книги та читання. Це найбільш ефективний метод популяризації книжкового

фонду, творчості письменників, літератури з окремих цікавих подій, дат, тем. Важливу роль у зацікавленні читачів відіграє форма виставки, її наповнення і представлення. Використовуються цитати, вислови, яскраві вказівники-запрошення, ілюстрації, малюнки. Рекламуються виставки розповіданням флєрів, листівок. Прикладами виставок у бібліотеці є:

- виставка-сюрприз «Кіт у мішку»;
- виставка-календар «Намисто українських свят»;
- виставка-знайомство «Увага! На горизонті НЛО (нові літературні об'єкти)», «Письменники Кіровоградщини. Пізнаємо краще свій рідний край», «Зорепад ювілярів»;
- виставка-вікторина «Калейдоскоп цікавих знань»;
- виставка-огляд «Книги – лауреати Шевченківської премії»;
- виставка-акція «Новорічна композиція»;
- виставка-порада «Рецепти здоров'я і краси»;
- виставка-портретна міні-галерея «Якби зібрати красунь усіх віків...»;
- виставка-панорама «Кафе педагогічних інновацій»;
- виставки-рейтинг: «ТОП-10 нових популярних українських книг для підлітків», «Лідери читацьких інтересів» та ін.

Презентації нових надходжень проводяться з використанням книжкових виставок «Асорті новинок літератури», «Мозаїка над нової літератури», «Книги – ах!», виставок однієї книги «Ексклюзив», «Книга, яку варто прочитати!», інформаційних буклетів з короткою анотацією про книги, фоторепортажів, листівок, списків рекомендованої літератури.

Зацікавити учнів новими книжками або процесом читання допомагають оригінальні куточки («Губка Боб рекомендує...»), фотозони, які

користуються попитом у читачів. При цьому, крім фотосесії, бібліотекар акцентує увагу на прочитанні книжок, які обрали діти для фото. Матеріали

фотозон розміщуються на блозі «Бібліошопінг». Фотомарафон «Книга + читання + домашній улюбленець» викликав значний ажітаж серед читачів. Проте він не обмежувався фото з книгою та домашнім улюбленцем. Обов'язковим його елементом крім фото було передбачено ще й рекламу книги та свого улюбленця. Електронну версію фотомарафону було представлено на блозі бібліотекаря «Бібліошопінг».

Останніми роками широко використовуються виставки-інсталяції, до моделювання яких запрошують читачів, що сприяє її активному рекламуванню, а отже і поширенню літератури з виставки. Як приклад – виставки-ілюстрації «Вічне слово Кобзаря», «У гармонії з природою»,

«Фантастика + пригода = читання з насолодою», «Під парасолькою безпеки» до тижня безпеки життєдіяльності, виставка однієї книги «Губка Боб рекомендує...».

Застосування інтернет-технологій для візуалізації бібліотечного фонду та представлення й доступ до сучасних художніх творів і віртуального користувача змінюють традиційну форму книжкової виставки, розширюють її читацькі

можливості, мотивують до роботи з книгою потрібної тематики і дистанційно.

Світлана Владиславівна креативно і професійно впроваджує на практиці сучасні технології, які слугують базисом для розширення читацького й інформаційного простору користувачів, віртуальною складовою бібліотеки.

Віртуальні виставки, що представлені на блозі «Бібліошопінг», користуються значним попитом. Їх можна переглядати у зручний для користувачів час, зокрема як під час уроків, так і під час дистанційного

навчання. Серед них: виставки-персоналії «Видатні бібліотекарі», «М. Грушевський – український історик європейського значення», «Мозаїка творчих ідей», «Тріумф ідей», віртуальна виставка-подорож «Чудеса тваринного світу» (до Всесвітнього дня тварин) та «Книга в образотворчому мистецтві»; виставка + слайдмандрівка «Екранізовані шедеври»; виставка-ексклюзив «Супер стильним модницям – лісові коштовності», виставка-реклама «Не книги – перлини! Пропонуємо перевидати», виставка-лотерея «Листопад книжкової осені»; ретро-виставки («У країні нечитаних книг», «Прабабусині книжки») та ін.

Досвід показує, що після презентації таких виставок підвищуються запити на літературу визначеної тематики, у чому й полягає завдання бібліотекаря.

У роботі з читачами, особливо початкових класів, Світлана Владиславівна значну увагу приділяє підтримці їх здоров'я, організовуючи у читальній залі ігрові вправи з фізичним навантаженням, на розвиток легень, на орієнтування в просторі, на розвиток окоміру, на профілактику плоскостопості та ін. Серед них: «Кульки здоров'я», «Найвитриваліший», «Веселкова люстра», «Рахівниця-масажер», «Піддуй кораблика», «Влучний гол», «Перенеси листівки силою подиху», «Спритно друже пострибай – загадку друзям загадай!» та ін. Важливо, що інвентар для вищезазначених вправ активні читачі виготовили разом з бібліотекарем, що викликало підвищений інтерес до них.

Бібліотека оснащена комп'ютерною та копіювальною технікою, якою можуть користуватися читачі. Наявність техніки, доступу до інтернету, дозволяє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, інтернет-сервіси для оформлення книжкових виставок та інформаційних куточків, створення та популяризації бібліографічних посібників, рекомендаційних списків літератури, корисних ресурсів на певну тематику; підготовці звітної документації та у рекламно-іміджевій діяльності бібліотеки (створення листівок, буклетів, друк збірок поетичної творчості учнів, стендів, експрес-інформації тощо). Розширилися можливості бібліотеки у підготовці до уроків та масових заходів, зокрема – створенні презентацій, слайд-шоу, буктрейлерів, відео та аудіоматеріалів. У роботі широко використовуються також і запозичені відео, презентації, мультиплікаційні фільми, художні та документальні фільми з інтернет-мережі з зазначенням авторства. Створено фонд відеопродукції бібліотеки. Інформаційно-комунікаційні технології допомагають у роботі над проєктами (оформлення результатів, пошук та накопичення інформації). Всі матеріали розміщено на персональному блозі бібліотекаря «Бібліошопінг» (режим доступу: <http://svitlanapoltavec73.blogspot.com>), який створений з метою розширення інформаційного простору бібліотеки і користувача, висвітлення бібліотечної діяльності, популяризації читання та книги, розширення кола спілкування з колегами, читачами, батьками та педагогами. Тут кожний може знайти для себе корисну та цікаву інформацію.

Значне місце у роботі бібліотекаря займають візуальні форми, спрямовані на ознайомлення з письменниками-земляками та улюбленими дитячими письменниками, розкриття їх літературної творчості. Зокрема, створено та

розміщено на блозі «Бібліошопінг» інтерактивні плакати: «[Євген Гуцало. Зустріч з неординарним прозаїком і поетом](#)», «[Таїсія Цибульська – українська поетеса](#)», «[Наш земляк – Віктор Семенович Близнець](#)», «[Сашко Дерманський – найталановитіший та найпопулярніший молодий дитячий письменник України](#)» та ін. Плакати та онлайн-ігри розміщені на сторінці «[Інтерактивні ігри, плакати, вправи](#)» блогу «Бібліошопінг», що спрощує доступ користувачів до них у будь-який час.

Сучасні технології слугують активним засобом розширення читацької спільноти. Відомо, що сучасні учні, зокрема 5–11-х класів, віддають перевагу не читанню книжок, а комп'ютерним іграм, спілкуванню в мережі інтернет. Тож Світлана Владиславівна знаходить такі форми роботи, які б стимулювали інтерес до нових знань, бажання використовувати всю різноманітність інформаційних ресурсів, зокрема – друковане слово, аудіо- та відеоматеріали, електронні бази. Читачам пропонується ряд сучасних послуг з бібліотечною відеостудією «КІНОФАЙЛ», яка розміщена на блозі бібліотеки за посиланням: <https://goo.gl/AoqQsW> і має такі рубрики: «Бібліотечна рекламка», «До свят», «Мультик-пультик», «Про твою безпеку», «Бібліомультяндія». Користувачі мають можливість переглядати екранізацію програмових творів української та зарубіжної літератури, буктрейлери, рекламні ролики, презентації, мультиплікаційні фільми як у бібліотеці, так і з власних гаджетів. Окрім цього користувачам бібліотеки пропонується продукція на електронних носіях, що представлена на виставці «Media NEVS: CD + DVD», яку вони можуть взяти для перегляду додому.

Завжди цікаво дітям показати свої вміння і таланти для однолітків, чи друзів. Тож бібліотекар стимулює учнів до участі в різнопланових конкурсах, що слугують певною мотивацією до читання творів і не лише за програмою, серед них: міні-конкурси зі створення буктрейлерів чи рекламних роликів нових книжок, які популярні серед молоді. Ця продукція поповнює фонд відеостудії.

Процес формування читацької активності та мотивація спілкування з книгою найбільш ефективний у початкових класах. Це використовує бібліотекар, тісно співпрацюючи з педагогами. Так, молодші учні полюбляють більше переглядати фільми, ніж читати. Тож Світлана Владиславівна уміло поєднує бажання перегляду з процесом читання та обговорення творів, порівняння тексту книжки та фільму чи мультфільму, а потім пропонує створити малюнки, де передати свої враження чи за змістом певного твору та ін.

Вагомим стимулом у популяризації активного читання та книг для молодших учнів став прийом запису на диктофон читання ними казок, оповідань, віршів. У подальшому дітям було запропоновано прослухати ці записи з метою оцінювання якості власного запису в плані виразності прочитання, дикції. А головне – діти вчаться здійснювати самоаналіз, закріплюють уміння виразного читання. Якщо учневі не сподобався запис і він помітив помилки під час його прослуховування, то є можливість зробити запис повторно.

Зацікавив молодших читачів бібліотеки міні-проект зі створення запису «Відеопривітання», який стимулював читачів знайти у книзі цікавий вірш (можливо улюблений) або побажання з тієї чи іншої нагоди (свята Нового року, Дня Матері, дня народження). Учням пропонувалося вивчити привітання напам'ять та створити відеозапис у бібліотеці для мами, бабусі, сестри чи брата, учительки чи товариша. Самі діти та їх рідні й друзі отримали величезне задоволення від цієї форми.

Аудіоказка є певним стимулом не лише для слухання, а й для читання. Світлана Владиславівна ініціювала проект «Казка від матусі». Долучилися до нього мами першокласників, які зробили запис своїх улюблених казок на диктофон. Після цього було запропоновано дітям прослухати уривки записів та відгадати, чия мама розповідає казку. Як варіант, було запропоновано учням 3–4-х класів з допомогою бібліотекаря або класного керівника зробити запис казки (улюбленої або за рекомендацією бібліотекаря) для меншого братика чи сестрички. Було створено фонотеку таких записів, яка мала значний попит серед дітей і дорослих.

На блозі «Бібліюшопінг» створено фонд аудіоматеріалів, аудіокниг, серед них і авторські записи сучасними письменниками своїх творів, з інтернет-мережі для користувачів різного віку, які доступні через корисні посилання для прослуховування творів у режимі онлайн чи для завантаження на власний гаджет. Особливою популярністю користуються аудіоказки Василя Сухомлинського та його збірок.

Важливою мотивацією активного читання слугують різноманітні конкурси, в яких читачі беруть активну участь. Було проведено чимало конкурсів, серед яких: конкурс малюнків «Книга моєї мрії», закладинок до книги, конкурс «Найдорожча в світі мама» на кращий твір, есе чи вірш про маму тощо. Традиційно у бібліотеці проводяться «Тиждень бібліотеки», «Тиждень дитячої та юнацької книги», «Дні інформації», «Дні бібліографії». Активно залучаються читачі до заходів, серед них: «День Землі», «День Води», зі вшанування пам'яті жертв голодомору, чорнобильської трагедії, тиждень безпеки життєдіяльності, предметні тижні.

Одним із важливих аспектів у роботі бібліотеки для мотивації читацької активності є стимулювання й розширення дослідницько-пошукової діяльності учнів. Ця робота найбільше розкривається у проектній діяльності, пов'язаній із книгою, бібліотекою.

Саме проект, як вид навчальної діяльності, створює підґрунтя для використання власних знань та досвіду, особистісної зацікавленості та розширенні сфери знань в аспекті досліджуваної теми, розвитку уяви, стимулює певним чином бажання презентувати себе, поділитися своїми знаннями й успіхами з іншими. Незалежно від типу проекту, терміну його реалізації, кількості учасників та інших характеристик, проектна робота мотивує пізнавальну діяльність його учасників, розвиває сферу комунікації, формує почуття відповідальності, вміння працювати в команді. Робота над проектом, де учні проводять певну дослідницьку роботу з визначеної спільно проблеми, сприяє зануренню в неї, стимулює до певного самоаналізу та вміння

порівняти власні уявлення з набутими знаннями, допомагає проявити себе, самоствердитись, що говорить про особистісну зорієнтованість методу [5].

Успіх проєктної діяльності значним чином залежить від її чіткої організації, створення атмосфери доброзичливості та ситуації успіху, можливості проявити себе, відчувати власну значущість.

Серед проєктів, ініційованих бібліотекарем чи читацьким активом, отримали найбільшу підтримку і зацікавили учнів різних вікових категорій такі: міні-проєкт «Улюблені книги наших учителів», творчі проєкти «Літературний гороскоп» та «Дім, де живуть цікаві книги», «Швидка книжкова допомога» (доставка літератури на електронних носіях за попереднім запитом), «Неперевершена сімка літературних героїв», «Презентація імені», «Я зростаю з книгою», творчо-пошуковий проєкт «Вони прославляють Компаніївщину» та ін.

Головне, кожен із проєктів послугував підвищенню читацької активності, розширив коло читачів, додатково створив підґрунтя для закріплення навичок роботи з різними видами інформації, сприяв формуванню читацької та інформаційної компетентності всіх учасників.

Практично кожен проєкт сприяв розширенню читацького середовища, його інтеграції в освітній процес закладу, і, звичайно, підвищенню іміджу бібліотеки та виступав, певним чином, рекламою у просуванні послуг та інтелектуальної продукції бібліотеки.

Світлана Владиславівна приділяє чільне місце бібліотечній рекламі у своїй діяльності, бо саме вона значною мірою спрямована на розширення інформації про бібліотеку, її послуги та власну продукцію. Ефективно та професійно організована бібліотечна реклама популяризує зростаючі можливості ресурсів та послуг бібліотеки, цілеспрямовано націлює реальних та потенційних користувачів на зростаючі можливості бібліотек у задоволенні їх запитів на інформаційні ресурси та послуги. Важливо, зазначає бібліотекар, залучати читачів до створення бібліотечної реклами. Так, у бібліотеці організовано «Агентство бібліотечної реклами», членами якого можуть бути як бібліотечні активісти, так і бажаючі читачі. Вони долучаються до популяризації нових книг, читання (створення відеороликів, презентацій, флешмобів, стендів, листівок тощо), інформування про бібліотечні заходи, конкурси, акції та проєкти у формі оголошень, анонсів, групового та індивідуального інформування, а також у формі друкованої продукції (флаєрів, листівок тощо).

Напрацьована Світланою Владиславівною система роботи, спрямована на створення дієвого читацького середовища, інтегрованого в освітній простір закладу, слугує платформою для мотивації учнів до читання як основи їх успішного навчання, розвитку й подальшої успішної життєдіяльності, а також сприймання книги як засобу духовного збагачення.

Ефективність цієї діяльності значною мірою залежить від особистості бібліотекаря, його професіоналізму, творчості, уміння налагоджувати партнерські відносини з педагогами, батьками й самими учнями. Все це сприяє зростанню іміджу і бібліотеки, і бібліотекаря.

Бібліотека Помічнянської ЗШ № 3 – комфортне середовище для читання, навчання, розвитку, спілкування й дозвілля.

Важливою складовою діяльності бібліотеки Помічнянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 3 у формуванні свідомого ставлення учнів до книги і процесу читання є створення активного читацького середовища, як складової розвиваючого освітнього простору закладу, спрямованого на активізацію й розширення читацької аудиторії. Важливим завданням на цьому напрямку роботи є надання допомоги учням у цілеспрямованому користуванні інформацією та вільному орієнтуванні в сучасному морі книжкових новинок.

Кожен з користувачів бібліотеки відчуває потребу й позитивно оцінює комфорт, манеру спілкування, спроможність задоволення його запитів і потреб. Тож Тетяна Валентинівна багато уваги приділяє створенню саме комфортного бібліотечного і читацького середовища, де панують затишок і доброзичлива атмосфера, спрямовані на розширення можливостей і задоволення потреб користувачів через різні форми бібліотечно-бібліографічного обслуговування, надання потрібної інформації різними засобами, мотивації інтересу до книги і читання та формування їх читацької компетентності.

Цей напрям роботи Тетяна Валентинівна реалізує через різні складові, поєднуючи інноваційні й традиційні форми роботи. Перш за все, це розширення бібліотечно-ресурсного фонду та його популяризація.

Важливу роль у формуванні інформаційно-ресурсного та читацького середовища бібліотеки є організація інформаційно-рекламної діяльності, в основі якої переважають наочні форми роботи. Допомагають у цьому створені у бібліотеці такі наочні форми, як інформаційні стенди, зокрема: «Бібліотекар рекомендує», «Бібліотечний вісник», де вміщені вимоги щодо користування

підручниками та їх збереження, правила роботи з довідково-бібліографічним апаратом; «З любов'ю до книги», матеріали якого радять батькам та учням як вибирати та читати книги, інформують про фонд бібліотеки та нові надходження, нагадують користувачам про правила користування книгою й бібліотекою; «Літературна Україна» знайомить користувачів з життям та творчістю українських письменників та їх творами, а також переносні стенди з друкованою продукцією та ін.

Однією з традиційних форм роботи є книжкові виставки та викладки літератури. Вони відіграють значну роль у розкритті

фонду, мотивації чи зацікавленні користувачів у книжках чи додатковій інформації на певну тематику, презентованих на них і спрямованих на розширення читацької аудиторії.

Сьогодні традиційна форма змінюється, доповнюється і розширюється. Цікаві, яскраві та інформативні виставки здатні вразити дитячу уяву, допомогти визначитися зі своїми уподобаннями, викликаючи бажання підійти подивитися, а потім узяти книгу для читання. Оригінально оформлені книжкові виставки допомагають розкрити фонд бібліотеки, познайомити читачів з новими надходженнями, звернути увагу на наявні у бібліотеці книги. Як приклад,

виставка-інсталяція до Дня писемності і мови. А до Всеукраїнського дня бібліотек була створена виставка-інсталяція «Я люблю бібліотеку», яка викликала значний інтерес, одночасно слугувала і фотозоною.

Важливо, що інформативні та візуальні можливості виставок, тематичних викладок чи виставок-інсталяцій значно зросли з впровадженням у роботу бібліотеки інформаційно-комунікаційних технологій. Тетяна Валентинівна, окрім оригінального їх дизайну, представлену літературу доповнює буклетами чи флаєрами зі списками посилань – електронних адрес чи QR-кодами творів, відео чи інших ресурсів на відповідну тематику. Зважаючи на схильність користувачів до роботи з інформацією віртуально з використанням власних гаджетів, Тетяна Валентинівна використовує QR-коди і під час оформлення та осучаснення книжкових виставок. Для цього на титульній сторінці книги, що експонується, наклеюється зображення QR-коду, де закладена додаткова

інформація. Це можуть бути відомості про автора, фільм за твором, сам твір тощо. Таким чином, бібліотекар максимально наближає книгу до користувача. Особливо це актуально, якщо така книга у бібліотеці в одному екземплярі. Тож за допомогою QR-коду є можливість її прочитати всім бажаючим повністю, чи у скороченому вигляді, використовуючи власний гаджет та у зручний для них час.

Це лише один із прикладів наближення книги до читача як безпосередньо, так і у віддаленому режимі. Адже кожна виставка повинна бути не тільки традиційно візуальною, а й сучасною та інформативною.

Особливою увагою користуються книжкові виставки, що доповнені творчими роботами дітей. Запрошуючи дітей до співучасті в оформленні виставок, бібліотекар організовує майстер-класи, залучаючи педагогів чи керівників гуртків до їх проведення. Певним стимулом слугують міні-конкурси серед найбільш активних читачів. Діти за власним бажанням із задоволенням приходять після уроків до бібліотеки, щоб взяти участь у конкурсах чи майстер-класах, зокрема: намалювати ілюстрацію до прочитаної книги, зробити цікаву поробку чи макет, зразки яких вони знайшли у книжках чи в мережі інтернет. Ці дитячі вироби займають почесне місце на полицях у бібліотеці серед книжок, що спонукає учнів до подальшої активної творчості, серед них: «Все оживає в людських руках», «А я донька мамчина – вишивати навчена».

Головне, що учні не лише розкривають свої таланти, а й звертаються до певної літератури, закріплюють свої навички працювати з книгою та інформаційними джерелами на різних носіях.

Найбільшими поціновувачами книжок і найбільш зацікавленими у читанні є наші наймолодші учні. Спеціально для них Тетяна Валентинівна створила «Казкову валізку» та імпровізовану «Скриньку» – з написом «Скринька маленька, книжка тоненька. Підійди і подивись! Прочитай – не лінься!».

Діти не лише активно читають книжки з «валізи» і «скриньки», а й за пропозицією бібліотекаря рекламують прочитані ними книжки, створюють малюнки до них, які можуть розміщуватися у бібліотеці чи в бібліотечному куточку в класі.

Відомо, що діти перш за все звертають увагу на зовнішній вигляд книжки, а вже потім читають текст. І бібліотекар це вдало використовує. Тож на стелажах та у валізці – найновіші книги у яскравих обкладинках, що відразу приваблюють увагу читачів.

Бібліотекар послідовно і систематично працює над розширенням бібліотечно-інформаційного простору та читацького середовища, використовуючи сучасні технології та бібліотечні новації. Наблизити книгу до читача допомагають буктрейлери, мультимедійні презентації книг, віртуальні виставки, інтерактивні плакати, де використовуються картинки, фотографії, анімація, музика. При цьому багато уваги приділяється темам або творчості письменників, на які у шкільній програмі відводиться обмаль часу. Вони слугують задоволенню запитів освітнього процесу, розширенню знань учнів як щодо окремих творів, так і творчості письменників-земляків, серед яких: Григорій Гусейнов – [«Філософ нашого часу Г. Д. Гусейнов. Ювіляри – 2020»](#), Валентина Кондратенко-Процюк та ін. Значною популярністю користуються книги серії «Сучасна дитяча проза» таких авторів, як: Іван Андрусяк, Сашко Дерманський, Тетяна Стрижевська, Анатолій Костецький та ін. Презентуються книги українських письменників у віртуальному огляді [«Цей чарівний і загадковий світ української книги»](#). Вони доповнюють інформаційно-ресурсну складову бібліотеки. Ці презентації та віртуальні виставки розміщено на блозі бібліотеки «Поліанна» і доступні користувачам у зручний для них час. Таким чином, завдяки інтернет-технологіям Тетяна Валентинівна наближає книгу до віддаленого читача, чим підвищує інформаційну цінність сучасних бібліотечних форм.

Значну роль у розширенні бібліотечно-ресурсного фонду бібліотеки та зацікавленні учнів у різноплановій інформації відіграють позакласні та бібліотечні заходи, зокрема: дні інформації, Тижні дитячої та юнацької книги, Місячники шкільних бібліотек тощо. Під час їх проведення здійснюється групове інформування, яке об'єднує учнів з однаковими інформаційними потребами. Для інформаційного забезпечення таких заходів добираються цікаві й актуальні матеріали, розробляються плани проведення, готуються сценарії, створюються мультимедійні презентації, слайд-шоу, буктрейлери, оформлюються книжкові виставки, підбирається ілюстративний матеріал, організовуються читацькі конференції, вікторини, конкурси малюнків, плакатів, випускаються стінгазети.

Багато уваги бібліотекар приділяє розширенню україномовного середовища спільно з педагогами закладу через візуальні форми (виставки, відео, фоторепортажі), а також інтегровані бібліотечні чи поетичні зустрічі, проекти, ігрові програми, конкурси, флешмоби тощо. На блозі створена сторінка «Дивись і говори українською», де представлено фото книжкових виставок чи викладок у бібліотеці, віртуальні виставки різних років

«9 листопада. День української мови та писемності», відеоролики, фотостенд «Літературна Україна», фоторепортажі бібліотечних заходів (День бібліотеки), сайти телеканалів для розвитку дітей, ютуб-канали з мультфільмами українською мовою та освітніми програмами. Ці ресурси користуються популярністю серед різних користувачів (учнів, учителів, батьків та колег-бібліотекарів).

Чільне місце займають підготовка та проведення годин інформації, присвячених знаменним датам, подіям в Україні чи світі. Щоб захід зацікавив учнів, доречно використовувати такі інтерактивні форми, як тренінг, робота у групах, діалог, мозковий штурм тощо. Зокрема, під час проведення заходу «Козацьке свято – Покрова» було використано мультимедійну презентацію, відеофільм, підготовлено однойменну книжкову виставку, вікторину. Під час тренінгу «Інтернет: користь чи шкода», присвяченому Дню безпечного інтернету, учні ознайомилися з книжковою виставкою та інформаційними буклетами, переглянули тематичну презентацію та відео, узяли участь у диспуті та створенні рекламного плакату. Такі заняття дають можливість вдало поєднувати інтернет, комп'ютер, книгу.

Для підвищення інтересу учнів до читання у бібліотеці проводиться конкурс «Найкращий читач» для учнів 6-7 класів. В ігровій діяльності дітей 11-12-річного віку важливою є мотивація їх участі. Якщо дитина усвідомлює, що вона має можливість перевірити свої знання, чогось навчитися, про щось нове дізнатися, то вона буде активним учасником ігрової програми. Тому переможцями конкурсу переважно стають ті учні, які протягом року прочитали найбільше книжок.

Зацікавити процесом читання дітей можливо, використавши найбільш привабливу для них тему. Зокрема, молодші учні та учні 5-7 класів дуже люблять книжки про тварин, тож неодноразово на бібліотечних уроках Тетяна Валентинівна звертається до цієї теми, спрямовує розмову з учнями про їх

домашніх улюбленців, як треба з ними поводитися і доглядати. Так, у рамках ІІІ Всеукраїнського уроку доброти було організовано бібліотечні зустрічі «Наші улюблені пухнастики», оформлено виставку-інсталяцію. Під час зустрічі у бібліотеці біля виставки Тетяна Валентинівна акцентує увагу на кількох цікавих

фактах, а далі пропонує дітям підтримати її, розповівши всім про своїх чотирилапих пухнастиків, птахів чи рибок тощо. Щоразу розмова націлюється на інших улюбленців, пропонується прочитати про них книжки.

Під час таких зустрічей діти із задоволенням переглядають презентації, мультфільми, слухають оповідання про тварин, залюбки розгадують загадки, беруть участь у вікторинах, оформлюють розмальовки, працюють в інтернеті за корисними посиланнями, які спеціально для них підготувала бібліотекар. На таких уроках діти отримують навички знаходження потрібної інформації, вдало поєднуючи книгу, комп'ютер, інтернет. Такі заняття корисні для дітей і в аспекті формування моральних якостей, адже вони вчать бути добрими і дбайливими до всього живого, що нас оточує. Крім того, спільна робота сприяє розвитку почуття колективізму, дає поштовх творчому мисленню, формує у дітей інтерес і до книги, і до бібліотеки.

Бібліотека Помічнянської ЗШ I-III ступенів № 3 – це не тільки місце, де можна почитати книжку, це ще й простір для виховання творчої особистості. Тож Тетяна Валентинівна започаткувала [ляльковий театр](#), активними учасниками якого стали читачі. Вони з ентузіазмом включаються у підготовку вистави, стають акторами-ляльководами, декораторами. Ця форма масової роботи бібліотеки допомагає привернути увагу читачів до книжки, «оживляє» її, спонукає дітей звернутися до неї, зануритися в її зміст після перегляду вистави.

Ляльковий театр викликає у дітей задоволення, позитивні емоції. За роки існування театру поставлено декілька вистав, серед яких: [«Казочка про дівчинку Нехочуху»](#), «Як Книжечка у казковому лісі друзів шукала», [«Пригоди Математики»](#) та ін.

Театр відіграє важливу роль у формуванні активних читачів, розвитку їх творчості. Вагоме місце займає й технологія успіху: розкриваються природні задатки, розвиваються пам'ять, акторські здібності. Для учнів початкових класів це – своєрідна реклама книжок, формування активної мотивації до читання.

Під час вистави працюють не лише актори, а й глядачі. Відбувається діалог між акторами та глядачами, проводяться вікторини та ігри. Для кращого візуального ефекту вистави доповнюються фільмами, мультфільмами чи слайд-шоу, які діти зі задоволення озвучують. Бібліотечний ляльковий театр значно розширює читачку аудиторію, допомагає створити атмосферу свята. А для учнів є можливість випробувати себе в ролі акторів, а також розвивати пам'ять, дикцію, працювати в колективі та з аудиторією.

Ще одним важливим засобом розширення читацької аудиторії та поширення інформації є участь бібліотеки у творчо-пошукових проєктах, що стали в останній час дуже популярними. Так, одним із перших проєктів, ініційованих бібліотекою, був проєкт «Книга і бібліотека. Погляд крізь віки», у ході якого значну пошукову роботу провели учнів 7-8 класів. Зокрема, було зібрано багато цікавої інформації про історію письма та книгодрукування, давньоруських літописців та перші писемні пам'ятки, історію виникнення перших бібліотек та заснування бібліотечної справи в Україні. Учні збирали відомості про видатних бібліотекарів, вислови мудрих людей про книгу, відкрили для себе найвідоміші бібліотеки світу. Заключним етапом проєкту стало створення електронних презентацій: «Писемні пам'ятки», «Зародження писемності», «Історія книгодрукування», «Найкращі бібліотеки світу» та проведення позакласного заходу «Іван Федоров – засновник книгодрукування». Матеріали пошукової діяльності, що поповнили фонд бібліотеки, використовуються при проведенні бібліотечних уроків та позакласних заходів. А познайомитися з ними можна на сторінці «Книга і бібліотека» блогу «Поліанна».

Дієвий спосіб інформування користувачів, який широко практикує Тетяна Валентинівна, – використання бібліотечних постерів (плакатів) як експозиційних бібліотечно-бібліографічних художньо-ілюстративних наочних засобів.

Бібліотекар створює і популяризує постери з певною метою, а саме:

- популяризації сучасних українських письменників та їх творів, книжок-ювілярів;
- більш швидкого і візуального ознайомлення з правилами користування бібліотекою і довідковою літературою;
- формування інформаційної та читацької культури учнів;
- розширення активної читацької аудиторії.

Постери, при створенні яких також використовуються і QR-коди, у роздрукованому варіанті розміщено у бібліотеці, а в електронному – на блозі «Поліанна», що наближає інформацію як безпосередньо до читача у бібліотеці, так і до користувача у віддаленому режимі.

Вагоме місце у популяризації книг займають інтерактивні (електронні) бібліотечні плакати, що мають навігацію для відображення необхідної інформації в різних форматах: графіка, тексту, звуку, відео. Для їх створення Тетяна Валентинівна використовує платформу <https://www.thinglink.com/>.

Усі ці інноваційні бібліотечні форми, створені за допомогою інтернет-сервісів, не лише розширюють інформаційно-ресурсні можливості бібліотеки і читача Помічненської ЗШ I–III ступенів № 3, а й підвищують рівень використання різнопланової інформації її користувачами.

Системний підхід до створення активного читацького середовища, творче й доцільне використання сучасних технологій сприяли розширенню читацької аудиторії у закладі та підвищенню іміджу як бібліотеки, так і бібліотекаря Тетяни Валентинівни Ружанської.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

*І оберігати природу – означає
оберігати Батьківщину!*

М. М. Пришвін

У наш час проблема взаємодії людського суспільства та біосфери стала однією з головних. Це можна прослідкувати на прикладі екологічної ситуації в Україні, яка повсякчас загострюється. Забруднення атмосфери шкідливими викидами, тисячі тонн сміття, знищення цілих екосистем через вирубування лісів та забруднення водних ресурсів хімікатами, відходами виробництва і сільського господарства, розорювання луків та прибережних зон річок та озер, непередумане будівництво, шкідлива радіація та випромінювання – далеко не повний перелік тих техногенних факторів, які негативно впливають на екологію як нашої країни, так і світу.

Ця проблема обговорюється на найвищому рівні представниками держав світу, у ЗМІ, але особлива роль у цьому процесі природоохоронних громадських організацій. В Україні на цих аспектах зосереджена певною мірою увага і суспільства, і держави. Затверджено Концепцію екологічної освіти в Україні (2001 рік), де зроблено акцент на формуванні екологічної культури всіх верств населення, що передбачає, зокрема: виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу, усвідомлення їх важливості, актуальності та універсальності, (зв'язку локальних з регіональними і глобальними); відродження найкращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної природи. Тож одним із пріоритетів суспільства є формування основ екологічної свідомості особистості [4].

Зазвичай виховання основ екологічної освіти має починатися ще в родині. А в закладах освіти цей процес має набувати глибшого змісту, спрямованого на формування екологічної компетентності учнів. Комплексний підхід до реалізації цього питання – набуття базових знань з екології у рамках навчальних предметів, створення системи екологічного виховання у закладі, що передбачає сформованість умінь учнів осмислювати екологічні явища у світі; розумної й адекватної взаємодії з природою й оточуючим середовищем; залучення учнів до природоохоронної та природоохоронної діяльності; створення підґрунтя для формування екологічної свідомості [4].

Будь-який напрямок освітнього процесу знаходить своє відображення й у діяльності бібліотек КЗ «Компаніївське НВО» (бібліотекар – Світлана Владиславівна Полтавець) та Помічниської ЗШ I-III ступенів № 3 (провідний бібліотекар – Тетяна Валентинівна Ружанська), які активно долучається до процесу екологічного виховання учнів у межах своєї компетенції.

Свою місію в аспекті формування екологічної свідомості учнів бібліотекарі вбачають у донесенні до них тези – людина є невід'ємною складовою екосистеми планети Земля, тож існування людства значною мірою залежить від діяльності самих людей, їх ставлення до рослинного і тваринного світів, збереженні природного середовища, існування всього живого на Землі.

Діяльність кожної з бібліотек з екологічного напрямку має певні

відмінності, але в обох закладах націлена на формування в учнів шанобливого ставлення до природи, розвиток їх екологічної культури. Бібліотекарі у партнерстві з педагогами допомагають учням усвідомити, що суспільство – це всі ми, тож розв'язання екологічних проблем залежить від наших спільних зусиль, які спрямовані на перегляд способу життя кожного і суспільства в цілому, відповідального ставлення до самих себе та природного середовища. Це, перш з все, – інформаційна робота, а також ініціювання бібліотечних чи долучення до загальноосвітніх проєктів та акцій, організація бібліотечних заходів екологічного спрямування, співпраця з педагогічним колективом, учнівським активом і екологічними гуртками.

Головний меседж від бібліотекарів – розуміти важливість збереження природних багатств, чистоти довкілля для людини, а їх підтримка – обов'язок кожного з нас.

Інформаційна робота охоплює широкий спектр діяльності бібліотек. Це, перш за все, моделювання, поповнення й презентація відповідного фонду. При цьому багато уваги бібліотекарі приділяють питанням розширення бібліотечного фонду через створення, малих друкованих форм – інформаційних бюлетенів, буклетів, бібліографічних посібників, рекомендаційних бібліографічних покажчиків та веббіографічних списків екологічного спрямування.

Навчати пізнавати, розуміти й оберігати – основна ідея в системі екологічного виховання

Пріоритетом у системі екологічного виховання бібліотеки КЗ «Компаніївське НВО» є інформаційна і просвітницька діяльності. У розширенні бібліотечного фонду документів екологічного спрямування значне місце відводиться створенню малих форм друкованої продукції, зокрема буклетів: «Пам'ятка індивідуальної поведінки на природі», «Корисні практичні екологічні поради», «Дзвони екологічної біди», «Екологічні знаки», «Відомі люди про екологію», «Природничо-екологічна література для школярів», «Екологічні ігри, вправи, завдання».

Вагоме місце в реалізації екологічного напрямку займає виставкова діяльність – організація як традиційних виставок (книжок і журналів бібліотечного фонду) і виставок-інсталяцій, так і віртуальних виставок, інтерактивних плакатів, де представлена науково-популярна, художня література, відео і фотоматеріали та висвітлено дати, події. Серед них:

- «У світі зеленого скарбу планети»;
- «Блакитні очі нашої Землі»;
- «Дивосвіт природи в художній літературі»;
- «Сторінками “Червоної книги України”»;
- «Природоохоронні території Кіровоградської області»;
- «Заповідні місця Компаніївщини»;
- «Про рідну природу в поетичному слові»;
- «Де вода, там життя» до Всесвітнього дня водних ресурсів;

- «SOS! – врятуйте навколишнє середовище!» – до дня Довкілля та дня Землі;
- «Бережемо природу, бережемо Батьківщину свою»;
- «Гіркий полин тривожить Україну» (виставка-спомин).

Викликають жвавий інтерес нетрадиційні форми, зокрема: виставка-інсталяція «26.04.1986... Чорнобиль... Не маємо права на забуття», виставка + стінгазета «Куточок квітникаря» та «Природа: дім, майстерня, храм», «Супер-стильним модницям – лісові коштовності» – ексклюзивна виставка прикрас членів учнівського лісництва «Зелена планета» та ін.

На блозі бібліотекаря С. В. Полтавець [«Бібліошопінг»](#) у рубриці [«Екологічний етюд»](#) підготовлено і розміщено вебліографічний посібник [«Природа»](#), представлено віртуальні виставки («Найцікавіші факти у світі флори і фауни»), інтерактивний плакат («Дерево – це життя!»), екологічні тренінгові вправи («Ми за зелену Компаніївщину», «Дерево побажань матінці-природі»), відеозапис виступу екологічної агітбригади «Зелена планета», рекламні відеоролики («Збережемо первоцвіти!»), фото, відеоматеріали, досвід бібліотеки з екологічного виховання та ін.

Цікавим і корисним ресурсом безпосередньо для колег-бібліотекарів, а також для широкого кола користувачів, можуть слугувати матеріали засідання майстер-класу С. В. Полтавець із проблеми [«Екологічна освіта та виховання – пріоритетні напрямки роботи шкільної бібліотеки»](#), [представлені на блозі «Бібліородзинки»](#)

Значним підґрунтям у роботі бібліотеки слугують періодичні видання на природничу та екологічну тематику, зокрема: «Юний натураліст», «Природа і суспільство», «Колосок», «Лісовий і мисливський журнал», «Біологія», «Країна знань», «Екологічний вісник», «Чорнобильський дзвін», «Культура безпеки, екології та здоров'я». Традиційно щомісяця у бібліотеці КЗ «Компаніївське НВО» чи на годинах спілкування проводяться огляди цієї періодики як у формі усних повідомлень, так і з використанням електронних засобів. Не рідко представлення нових надходжень доповнюються відеоматеріалами, ігровими прийомами (переважно для учнів початкових класів).

До відповідних заходів, дат, подій Світлана Полтавець готує анонси на дошку оголошень та на блог «Бібліошопінг», долучаючи бібліотечний актив та членів екологічних гуртків «Екостиль» та «Зелена планета».

Для кожної вікової категорії використовуються різні формати, серед них: бесіди з учнями про рослини, тварин, природні явища з використанням ілюстрацій, аудіозаписів, відео, ігрових прийомів тощо. Значне місце посідають інтерактивні та онлайн ігри, акції, проєкти, квести, екскурсії в природу, флешмоби, конкурси та ін. Важливо, що весь комплекс заходів, форм роботи спрямовується на виховання у дітей почуття любові до рідного краю, його природних багатств, розуміння багатогранності природних ресурсів, а також, головне, відповідального й бережливого ставлення до навколишнього середовища, бажання примножувати красу рідного селища й територію школи, заохочувати до піклування про оточуючих птахів, тварин і рослин тощо.

Екскурсії в природу, спостереження різноманітних природних явищ уміло поєднуються або мають продовження в бібліотеці чи на годинах спілкування у формі прослуховування літературних та музичних творів, знайомства з творами мистецтва, зокрема репродукціями картин, перегляду кінофільмів, відео про природу та природні явища, створення фотовиставок. Ініціюються проекти та віртуальні подорожі циклу «Відкриваємо Україну», читання й обговорення художніх та мистецьких творів, – все це розвиває у дітей почуття прекрасного, сприяє їх естетичному та екологічному вихованню, стимулює ініціативу й творчість.

Уподобали учні КЗ «Компаніївське НВО» і хвилинки цікавих повідомлень, серед яких: «Рекорди природи», «Рекорди Всесвіту й Землі», «Що у світі най-най?», «Про найдивовижніше», до підготовки яких долучаються гуртківці-екологи. Діти також активно приєднуються до флешмобів («Земля – наш спільний дім»), майстер-класів («Хатинка для пернатого друга» до Міжнародного дня птахів). Багато уваги приділялося залученню учнів до участі у конкурсах, акціях.

Важливим акцентом у системному підході до організації конкурсів, акцій у рамках закладу та мотивації учнів є підготовча робота, яка об'єднувала педагогів, учнів і бібліотекаря. Передувала їй значна інформаційна діяльність бібліотекаря. Так, проведенню циклу акцій «Майбутнє лісу в твоїх руках», «Юннатівський зеленбуд», «Алея випускників», «Посади своє дерево», «Ліси для нащадків», «Парки – легені міст і сіл», «Толока» та ін., ініціатором проведення яких виступала Світлана Владиславівна, передувала розробка буклетів, інтерактивних плакатів («Дерево – це життя»), а також проведення спільно з педагогами циклу інформаційних хвилин, ігрових форм, спрямованих на поповнення учнями знань про дерева, їх типи, види, класифікацію, особливості кліматичних умов для різних порід тощо. Діти глибше ознайомилися з видами дерев Компаніївщини, а також із символами, пов'язаними з деревами, їх лікарськими та енергетичними властивостями, відкрили для себе цікаві легенди та міфи, пов'язані з надприродними цілющими, животворними їх властивостями. Акцентувалася увага й на факторах загрози, які шкодять зеленим насадженням, а також на важливості догляду за рослинами та збереження їх як зелених легень планети. Учнівський колектив школи активно долучався не лише до озеленення вулиць, території школи, розбивки скверів на пустирях свого селища, а й до збереження та догляду за вже існуючими зеленими насадженнями.

Бібліотекар уміло мотивує учнів долучатися до всеукраїнських, регіональних природничо-гуманітарних та екологічних конкурсів, акцій, експедицій, серед них: «Найкращий квітник», у якому взяли участь учні всіх класів, і результат був помітний уже ранньою весною, «Чисте довкілля» та «Чиста та зелена Кіровоградщина» й ін. Значним стимулом для учнів слугують і їх перемоги.

Кожним з окремих напрямків екологічного спрямування Світлана Владиславівна вміє зацікавити як учнів, так і педагогів. Очні та віртуальні екскурсії, організація квестів, дослідницько-пошукової діяльності, міні-

проектів, результати яких висвітлюються у фотовиставках, фотоколажах, буклетах, пам'ятках, флаєрах, спрямовані на підвищення інтересу дітей і дорослих до піднятих проблем. Як приклад, розгляд питань водних ресурсів на всіх рівнях: місцевому, Всеукраїнському, світовому. Разом з бібліотечними активістами, юними гуртківцями-екологами, було підготовлено цікаві інформаційні хвилинки, виставка-стіннівка «Де вода – там життя» (до Всесвітнього дня водних ресурсів), підбірки фото- та відеоматеріалів тощо. Традиційно навесні та в осінній період бажаючі учні (а їх завжди не бракує) разом з бібліотекарем проходять понад джерельними каналами та розчищають їх. А ще активісти готують звернення до населення про відповідальне ставлення та збереження водних ресурсів.

Ще один із напрямків екологічної діяльності бібліотекаря і юних екологів КЗ «Компаніївське НВО» – збереження первоцвітів. За ініціативи Світлани Владиславівни було організовано дослідження, зібрано матеріали про первоцвіти Компаніївщини, підготовлено мультимедійну презентацію, створено збірку легенд про первоцвіти, буклети та бюлетені, де акцентували увагу на тому, що більшість первоцвітів занесені до «Червоної книги України», і нинішні мешканці можуть стати свідками зникнення популяцій рідкісних видів рослин. З цими матеріалами учасники проекту ознайомили учнівський та педагогічний колективи закладу. Вони ж виготовили та розмістили в місцях найбільш масового скупчення перших провісників весни (а це на території селища Компаніївка – проліски, мати-й-мачуха, шафран, тюльпани, конвалії, проліски, ряст, фіалки та ін.) заборонні екологічні знаки.

Корисною та пізнавальною для учнів закладу стала їх участь у Всеукраїнському конкурсі-огляді «Галерея кімнатних рослин». Три роки поспіль школа посідала призові місця на обласному етапі цього конкурсу. Як результат – значна кількість учасників збагатилася знаннями про користь та значення кімнатних рослин, почала вирощувати і доглядати їх не лише в класних кабінетах, а й удома. Для деяких учнів це стало справжнім хобі.

Навколишня природа дає привід для формування екологічної свідомості. На ставки селища навесні прилітають леbedі, але часто трапляється так, що вони затримуються з відльотом у теплі краї, або після раннього прильоту ще бувають заморозки. Тож було створено волонтерський загін «Лебедина варта», члени якого підгодовували лебедів, проводили агітаційну роботу серед мисливців про недопустимість полювання на цих гарних і величних птахів.

Ще однією проблемою, на якій зосередили увагу бібліотекар та учасники екологічних гуртків усіх учнів – вирубування навколишніх лісових насаджень, а саме ялинок та сосен у передноворічні свята. Відповідно до вимог чинного природоохоронного законодавства, за незаконне придбання й торгівлю новорічними ялинками передбачена адміністративна відповідальність – штраф. За незаконну вирубку хвойних та вічнозелених рослин окрім штрафу порушник відшкодує ще й збитки, завдані лісовому фондові. Їх розмір залежить від діаметра дерева, а в грудні-січні збільшується втричі, якщо ялинку зрубано на землях лісового фонду, та учетверо, якщо на території населеного пункту. Але це деяких громадян не лякає. Тому актив бібліотеки спільно з юними

екологами школи ініціювали акцію «Збережемо лісову красуню», випустили листівки та розповсюдили їх серед учнів та батьків.

За ініціативи Світлани Владиславівни, як бібліотекаря і керівника екологічних гуртків, щороку в закладі проходить конкурс «Новорічна композиція». Цей конкурс завжди викликає інтерес в учнівських колективах та виявляє творчість і фантазію дітей. Готуються як групові, так і персональні композиції. До журі конкурсу запрошуються батьки, представники лісництва. А головне – показати всім, що для новорічних свят не обов'язково знищувати дерева, а можна виготовляти новорічні композиції, використовуючи ялинкові чи соснові гілочки, новорічні прикраси, іграшки, а також різдвяні віночки щоб прикрасити ними оселю, зберігши при цьому живі хвойні дерева. Учні обговорюють з представниками лісового господарства і питання утилізації чи використання післяноворічних ялинок.

Важливим стимулом виховання любові до природи став фотоконкурс «Фантазії чарівного лісу» та проєкт фото-звинувачення «Природа просить допомоги». У першому – юні фотоаматори вміло показали своє відношення до лісу через його красу і велич, у проєкті – фотолюбители відтворили кадри небалого поводження людей у лісі, «рани» природи заподіяні людьми та природними катаклізмами. Світлини було оформлено у велику галерею-експозицію в рекреації закладу. Багато знімків було надіслано на різні конкурси юних фотографів і посідали призові місця.

В аспекті формування екологічної культури значне місце відводиться й питанням здоров'язбереження, що пов'язані зі взаємодією з природою. Цьому сприяли і різнопланові заходи, активну участь у яких брали учні закладу. Серед них: інтерактивні бесіди та інформаційні хвилинки («Правила поводження в лісі», «Обережно: отруйні рослини», «Правила поведінки при зустрічі з лісовими тваринами, комахами», «Вогонь може бути лихим!», «Правила збирання лікарських рослин», Зоо-етюд «Відгадай, хто я?» до Всесвітнього дня захисту тварин), уроки споглядання краси природи, релаксація (Я – дерево. Я – квітка. Я – трава. Я – птах), музикотерапія, фітотерапія, ароматерапія.

Ціннісне ставлення до природи, закладення основ екологічної свідомості формується в учнів під час активної діяльності, пов'язаної з читанням відповідної літератури, участі у проєктах, практичній природоохоронній роботі, конкурсах, акціях, заходах, серед них:

- інформаційно-пізнавальна програма для молодших школярів «Людина і природа»;
- година спілкування «Буду я природі другом» (2-3 класи);
- виховна година «Людина, хто ти на Землі?» (7-8 класи);
- година-роздум «У гармонії з природою»;
- диспут «Чи краса врятує світ?»;
- засідання екологічного клубу «Юні друзі природи» (5-6 класи);
- інформаційна студія повідомляє: «Закон України «Про охорону природного середовища» (9-10 класи);
- свято зустрічі весни (1-4 класи);

- літературна година «І все перекреслив урановий атом» (Читання віршів учасників Чорнобиля);
- виховні години «Реквієм Чорнобилю», «Чорнобиль, ти в моїй крові!», «Чорнобиль не має сьогодні меж», «Чорнобильські мадонни»;
- презентація книги «Біль і тривоги Чорнобиля» та фотоальбому «Чорнобиль»;
- ділові ігри «Еколого-економічні проблеми природи і людства»;
- бесіди: «Світ навколо тебе», «Якщо твоя душа прагне завжди бути з природою» (профорієнтація), «У природи нема поганої погоди», «Допомога тваринам і птахам узимку», «Поради юним садівникам», «Отруйні та лікарські рослини», «Квіти – окраса нашого життя», «Трагедія Фукусіми» та інші.

Використання у роботі з читачами інтерактивних методів і прийомів безперечно має багато переваг. Вони не залишають дітей байдужими, посилюють інтерес до процесу навчання та отримання нової інформації, розвивають творче і продуктивне мислення, створюють позитивне поле спілкування, поліпшують міжособистісні взаємини. Тож у практиці бібліотекаря широка палітра інтерактивних форм. Зокрема, цікаво та змістовно проходять ігри типу «Розв'яжи та роз'ясни» (на розв'язання логічних завдань), де пропонуються певні ситуації на екологічну тему з художніх творів чи життєві, які необхідно проаналізувати або й запропонувати власний варіант вирішення означеної в ній проблеми. Такий діалог дає можливість побачити рівень екологічної свідомості читача та розробити плани подальших дій у вихованні екологічного напрямку.

Так, запропонований прийом «Рука допомоги» (природі) викликав жвавий інтерес в учнів початкових класів. На ватмані, у центрі якого зображено пейзаж, діти мали обвести свої долоньки та написати в них правила поведінки в природі, екологічні звернення, вислови та інше. Ці плакати за бажанням розміщувалися в класній кімнаті як нагадування учням про їх зобов'язання перед природою та відношення до неї.

За ініціативи бібліотекаря та за підтримки активу бібліотеки і членів бібліотечного гуртка «Книжковий клуб» та гуртківців-екологів, у закладі організовуються конкурси екологічного спрямування та дослідницько-пошукові проєкти. Так, під час підготовки до участі у Всеукраїнському конкурсі «Джміль та Бджілка» було ініційовано проєкт «Цікавий світ країни Бджолярії». Результат – створення електронних презентацій «Джміль та Бджілка» і «Словничок-довідничок юного пасічника», а також збірки найкращих казок, оповідань, віршів учнів про джмеля та бджілку («Прикметі вір, але перевір», «Секрети медотерапії», «Медова кухня», «Якщо вжалила бджола», «Загадки про бджолину родину», «Молитви за бджіл»), буклет «Цікаві ігри та логічні завдання», виставка малюнків «Художня галерея Бджілки та Джмелика».

Бібліотекар разом з учнями долучається й до випуску шкільної газети «Дзвінок», де систематично висвітлюються питання екологічного спрямування, результати конкурсів та ін.

Системна робота з екологічного напрямку отримала новий і цікавий імпульс під час дистанційного навчання у період карантину. Пріоритетом у роботі стали віртуальні виставки, вебліографічні посібники. На замовлення педагогів було створено і розміщено на блозі бібліотеки «Бібліошопінг» підбір цікавих онлайн-ресурсів до уроків природничого циклу й екології, а через них доводилися ці ресурси учням, або посилення на них. Так, під час місячника екології (квітень) з гуртківцями-екологами було організовано проєкт «Природа рідного краю у творах письменників Компаніївщини», до якого онлайн долучилися бажаючі. Матеріали проєктної діяльності були оприлюднені на блозі бібліотеки.

Значним інформаційним ресурсом для учнів і педагогів слугували цікаві пізнавальні матеріали віртуальної групи «Екостиль» у Facebook, започаткованої Світланою Владиславівною. Через віртуальну групу запрошувалися учні до участі в акціях «Наші добрі справи». Діти прибирали подвір'я та прилеглу до них територію вулиці, висаджували квіти, а потім фотографували клумби та виставлялися у групі. У рамках онлайн-проєкту «МоднийЕкоПодіум» учасники створювали оригінальні, неперевершені дизайнерські вироби з відходів (пластику, паперу, целофану) і представили їх на екофотоподіумі групи «Екостиль». Найкращими було визнано фото виробів талановитих і активних вихованок екологічних гуртків КЗ «Компаніївське НВО» Лізи Філімончук та Софії Годованюк.

Вихованців гуртків «Юні лісівники» та «Екостиль» разом зі Світланою Владиславівною ініціювали проведення онлайн-флешмобу «Вимкни світло» в Годину Землі, записавши відео-звернення до однолітків.

Цікавою ініціативою від бібліотекаря у весняно-літній період стали запрошення на віртуальні фотоекскурсії у світ флори – квітником, лісом, луками та фауни, фото яких Світлана Владиславівна розміщувала у групі з коментарями, посиланнями на ресурси, що глибше розкрили ці об'єкти.

Чудова ідея бібліотекаря, яку втілили вихованці екологічних гуртків КЗ «Компаніївське НВО» у проєкті «Метеликове літо». Діти виготовили трафарети картини з вирізаним зображенням метелика і створили цікаві фото з

різними квітами, які слугували живим кольоровим фоном для його крилець. Фото можна переглянути за посиланням: <https://cutt.ly/fgNVEOQ>.

У групі «Екостиль» Світлана Владиславівна започаткувала віртуальний

фотозоопарк «Наші домашні улюбленці» та «Вусо_лапо_хвіст», де кожен може засобами фото чи відео познайомити всіх зі своїми улюбленцями, а ще й доповнити цікавими оповідками про них.

У період дистанційного навчання допомагають розкрити таланти дітей, уміння відчувати красу природи, створювати осінні композиції і такі онлайн-виставки та онлайн-конкурси, як «Осінні шедеври» та «Мить осені».

Разом з вихованцями бібліотекар і керівник екологічних гуртків приєдналися до загальношкільного екологічного челенджу «Чистий ліс – чиста совість» з прибирання довкілля. Юні природолюбів прибрали невеличку територію лісового масиву, та результат помітний – чиста лісова стежина та навколо неї лише лісова рослинність без пластику, скла та сміття. «Ще раз закликаємо: будьте свідомими під час відпочинку в лісі!!!», – повідомила Світлана Владиславівна у віртуальній групі «Екостиль».

Саме ця віртуальна група стала платформою для активного спілкування дітей, педагогів, батьків, колег-бібліотекарів із питань екології, захисту природи рідної краю.

Природа з нами, ми – невід’ємна частинка природи, тож оберігати й примножувати її – наш обов’язок.

Це основний меседж від Тетяни Валентинівни Ружанської, провідного бібліотекаря Помічнлянської ЗШ I-III ступенів № 3. Навчати помічати красу природи, відчувати себе її частинкою, розуміючи важливість оточуючого природного середовища для життя людини, а відповідно й оберігати та примножувати її – одне з пріоритетних завдань спільної роботи бібліотекаря та педагогів закладу.

Цьому до певної міри сприяє й озеленення території закладу, яка охоплює майже три гектари. Будівля школи потопас в каштанових, горіхових, кленових, ялинових насадженнях. Уздовж алеї, що веде до школи, росте пірамідальна тополя, задній двір прикрашають липові алеї. Квітники милують око різнобарв’ям. І вся ця краса створюється руками педагогічного й учнівського колективів за підтримки батьків [8].

Формування екологічної культури як ставлення до природного довкілля і внутрішнього світу людини бібліотекар Тетяна Валентинівна Ружанська у партнерстві з педагогами починає вже з перших днів перебування учнів у закладі. Головне – доносити до дітей думку, що школа – їх друга домівка, в якій має бути затишно й гарно, де кожен має підтримувати навколишню красу, зберігати природне середовище, яке є й певною мірою запорукою особистого здоров'я. Тож, перш за все, зосереджується увага дітей на красі природного оточення, створеного руками вчителів, учнів, батьків.

Традиційно у закладі проводяться інтегровані уроки на природі, де вчителі-предметники спільно з бібліотекарем уміло поєднують процес спостереження і дослідження у природі з художнім словом, розвиваючими іграми тощо. Для цього на території школи створено чотири «зелені класи». Тож бібліотечні уроки, уроки позакласного читання у початкових класах за відповідних погодних умов проходять на шкільних галявинах та у «зелених класах». Учням подобаються такі заняття, бо це – справжні години єднання з природою. Тетяна Валентинівна вміло поєднує процес спостереження, «слухання» дерев, квітів та пташок з читанням творів українських і зарубіжних письменників про тваринний і рослинний світи, які супроводжуються активним обговоренням поведінки героїв у природі та їх відношення до оточуючого середовища. Закріплення матеріалу проходить в ігровій формі. Разом із новими відчуттями у дітей виникає також безліч різноманітних питань, серед яких: «Скільки років деревам?», «Де зимують птахи?», «Чому цього року на ялинці багато шишок, а в минулому їх майже не було?», «Чому листя жовтіє на різних деревах у різний час?», «Я допомогти пташкам взимку?» та ін. Відповіді на питання бібліотекар радить учням знайти в книжках, які представлені на книжкових виставках та тематичних полицях у бібліотеці. Як продовження цих занять – створення малюнків, віршів, оповідань-мініатюр, де обов'язково людина є захисником природного середовища. Найкращі з них займають почесне місце на виставці робіт або книжкових інсталяціях у бібліотеці чи класі [8].

Значним стимулом наближення учнів до природи, бажання вивчати, захищати й примножувати красу рідної землі є організація проєктної діяльності на еколого-природничу тему. Результатом творчої співпраці учителів, бібліотекаря та учнів 4-5 класів став проєкт «Дерева шкільного парку», у ході якого діти дослідили види дерев біля школи, користь оточуючим від кожного виду, розшукали легенди, вірші й пісні про них та традиції, пов'язані з деревами, створили фотогалерею, яку доповнювали знімками у різні пори року.

Учні 4-х класів взяли участь у роботі над проєктом «[Чорнобривці – квіти сонця](#)», в ході якого відкрили для себе багато цікавої і корисної інформації. Вони дослідили різновиди рослини, її корисні властивості та використання людиною, розшукали легенди про цю квітку, вірші, пісні, створили фотогалерею квітників біля школи та у місті, підготували малюнки й аплікації на виставку та разом з бібліотекарем створили електронну презентацію-звіт. Свої напрацювання представили батькам і учням інших класів.

Певною практичною природоохоронною діяльністю для дітей є завдання – посадка й догляд за деревами і декоративними кущами як біля школи, так і біля власних будинків, а також кімнатними рослинами, виставки яких або їх фото проводяться у рамках бібліотеки. Фотозвіти цих виставок чи фото процесу їх зростання і квітучості теж розміщуються на блогах бібліотеки чи вчителів школи.

Бібліотекар у партнерстві з учителями географії та біології мотивує учнів до спостережень за сезонними змінами в живій природі на основі навколишнього довкілля, розширення знань про різновиди флори й фауни та закони їх розвитку. Бібліотекар підтримує цей процес і допомагає засвоєнню знань бібліотечними формами. Перш за все – це інформаційний напрямок. Для користувачів бібліотеки Помічянської ЗШ №3 створено інформаційні ресурси, серед яких: [«Дивовижний світ природи»](#) (рекомендаційний бібліографічний покажчик для учнів 5-11), інформаційні буклети: [«Я за чисте довкілля»](#), [«22 березня – Всесвітній день водних ресурсів»](#), пам'ятки, зокрема: «Стихійні лиха – загроза людству!», «Якщо раптом землетрус!». Ці та інші матеріали широко використовують як педагоги під час навчального процесу, так і учні при підготовці до уроків, проєктів. Вони доступні на блозі бібліотеки [«Поліанна»](#).

У рамках інтегрованих уроків з правознавства бібліотекар знайомить учнів з документами, що регламентують екологічне законодавство України. На годинах спілкування обговорюються питання, серед яких: «Поведінка і вчинки людей у природі», «Гармонія у взаємодії з природою», «Самоцінність об'єктів природи» та ін.

Значним підґрунтям для розширення уявлень учнів про навколишній світ, розуміння важливості природного оточення для людства слугують різні форми наочності. До певних дат, подій та за запитами користувачів у бібліотеці готуються книжкові виставки, викладки, формуються тематичні полиці, серед них: «Мандруємо світами із друзями-книжками», «Обіймемо Землю красою й любов'ю!», «Природа навколо нас – світ неповторний, світ чудесний», «Буду природі другом», «Екологічні дзвони сьогодення», «Історії, знайдені в траві», «Збережемо світ навколо нас», «Жива природа – найкраща насолода», до створення яких Тетяна Валентинівна залучає бібліотечний актив та бажаючих читачів. У бібліотеці функціонує постійно діюча книжкова виставка з теми [«Знай! Люби! Бережи!»](#), де представлена література екологічного спрямування різних жанрів: художня, науково-популярна, довідкова, періодичні видання. Користуються попитом і віртуальні форми, створені Тетяною Валентинівною та розміщені на блозі «Поліанна», зокрема: віртуальна ілюстрована дитяча енциклопедія «Земля і океани» – [«Планета Земля»](#), [«Збережемо світ навколо нас»](#) (віртуальний бібліографічний огляд «Сторінками Червоної книги»), [«Земля – наш спільний дім. Бережи його!»](#) (фотоальбом) та ін. Ці ресурси широко використовують і бібліотекар, і педагоги. Так, година інформації «Чисте довкілля – гарне здоров'я!» з учнями 5-а та 7-а класів включала перегляд презентації «Земля – наш спільний дім. Бережи його!», яка

завершувалася зверненням: «Земля нам дарує життя. А що ми можемо зробити для Землі?». Це стало предметом дискусії.

Спільно зі шкільним психологом бібліотекар розробляє і проводить соціально-психологічні тренінги для учнів та їх батьків, які охоплюють природоохоронні аспекти побутової сфери та способу життя, серед них: «Збираємося у природу», «Дбаємо про воду» тощо.

Актив бібліотеки допомагає у підготовці й проведенні загальношкільних виховних заходів, таких як: «Свято квітів», «Свято зимуючих птахів»; вікторин – «Природа твого краю», «Знай, вивчай свій рідний край»; проєктів – «Природа лікує», «Квіти – окраса землі» тощо.

Нерідко предметом розгляду проблеми взаємодії людини з природою на бібліотечних зустрічах слугують твори В. О. Сухомлинського, в яких тонко розкриваються питання любові до оточуючої природи та її збереження. Особливо це актуально для учнів початкових класів, які не тільки залюбки читають і слухають його оповідання, а й із задоволенням їх інсценізують, уживаючись в образ берізки чи журавля, струмочка чи квітки. Такі заняття лишають глибокий слід у серці дитини, закладають підґрунтя для формування екологічної культури, виховання сталої потреби у збереженні оточуючого середовища – природного багатства рідної країни [9].

Важливим виховним акцентом у формуванні в учнів свідомого ставлення до навколишнього середовища та його захисту, любові до природи, рідної землі стала ініціатива колективу Помічнлянської ЗШ I-III ступенів № 3 у квітні 2018 року щодо проведення загальноміського екологічного [флешмобу «Почни з себе!»](#), присвяченого Всеукраїнській акції з благоустрою «За чисте довкілля!» до Дня Довкілля. Учні і педагоги за підтримки громади провели значну роботу з приведення до належного стану зелених зон території свого закладу й міста, створення нових оазисів.

До Дня Землі Тетяна Валентинівна з бібліотечним активом ініціювала [бібліотечну акцію](#) «Я за чисте довкілля!» під гаслом: «Про природу вірш прочитай – за чисте довкілля подбай!»

Значне місце у процесі екологічного виховання відводиться й заохоченню та підтримці в учнів творчого натхнення, пов'язаного з екологічною тематикою. На уроках літератури, заняттях літературних гуртків, бібліотечних заходах акцентується увага учнів на описі картин природи в поетичних творах Лесі Українки, Тараса Шевченка, Василя Симоненка, Ліни Костенко, Павла Тичини, заохочуючи до написання власних віршів, есе, казок. Учнівські твори збираються у збірки і друкуються у бібліотеці. Вони поповнюють фонд, а головне, допомагають дитині у її самоствердженні, творчому розвитку.

Бібліотекар, мотивуючи до слухання або читання творів українських письменників, пропонує дітям знаходити описи краси природи рідного краю в різні пори року в цих творах та створити ілюстрації до них. Найкращі яскраві малюнки, за визнанням самих учнів, прикрашають стіни школи.

Отже, пріоритетом у питанні екологічного виховання учнів бібліотеками КЗ «Компаніївське НВО» (бібліотекар Світлана Владиславівна Полтавець) та Помічнлянської ЗШ І-ІІІ ступенів № 3 (провідний бібліотекар Тетяна Валентинівна Ружанська), – комплексність, системність, партнерство з педагогами, учнівським та бібліотечним активами, батьками, розширення палітри традиційних форм та використання інновацій. А креативні ідеї, втілені у різні форми, а також імідж бібліотекарів, мають значний вплив на процес формування екологічної свідомості учнів, а через них – і батьків та громаду.

При цьому, головне у реалізації цієї проблеми – спрямованість на розуміння й усвідомлення кожним важливості взаємного впливу «людина – природа – існування нашого спільного дому – планети Земля та людства». Бібліотекарі намагаються донести до кожного важливу тезу, що людина може створити невмирущий витвір мистецтва, але створити живу природу вона неспроможна. А ще варто пам'ятати, що природа належить усім, що вона – національне багатство, і ставлення до неї має бути щадним, дбайливим, шанобливим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліошопінг. Блог бібліотекаря КЗ «Компаніївське НВО» Полтавець Світлани Владиславівни. URL: <http://svitlanapoltavet73.blogspot.com/>.
2. Дяченко Н. І. Професійна компетентність і творчість – шлях до успіху. З досвіду роботи провідного бібліотекаря Помічнянської ЗШ I-III ступенів № 3 Т.В. Ружанської. *Педагогічний вісник*. 2016. № 1 (37). С. 81-93. URL: http://koippo.in.ua/arhiv/druk/pv_2016_37.pdf.
3. ДЯЧЕНКО Надія. Фахові конкурси як підґрунтя для професійного самовдосконалення та поширення креативних ідей. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник № 56*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2020. 388 с. URL: http://koippo.in.ua/arhiv/mvisnuk/mv_56.pdf.
4. Концепція екологічної освіти України, затверджена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 № 13/6-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>.
5. Крок до майстерності: матеріали переможців та лауреатів обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека – 2017». [Збірник] / укладач: Н.І. Дяченко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 100 с. URL: http://koippo.in.ua/arhiv/druk/310_2019.pdf.
6. Поліанна. Блог бібліотеки Помічнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3. URL: <https://school-library3.blogspot.com/>.
7. Примірне Положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр. Редакція 2. URL: <http://libcenter.com/images/pdf/pro-reformuvannia-shkilnikh-bibliotek.pdf>.
8. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Київ: *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
9. Ружанська Т.В. Творча співпраця шкільного колективу та шкільної бібліотеки у процесі формування ціннісного ставлення учнів до природи у контексті громадянського виховання. *Педагогічний вісник*. 2013. №1 (25).
10. Самохіна Ж. Створення іміджу сучасної бібліотеки. URL: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/1111sam.pdf>.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Надія ДЯЧЕНКО

Створюємо позитивний імідж бібліотеки та бібліотекаря

*(з досвіду роботи Світлани ПОЛТАВЕЦЬ, бібліотекаря комунального закладу
«Компаніївське навчально-виховне об'єднання» Компаніївської селищної ради,
та Тетяни РУЖАНСЬКОЇ, провідного бібліотекаря Помічнянської
загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3» Помічнянської міської ради)*

Підписано до друку 13.01.2021 р.
Формат 60x84 1 / 16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк – принтер. Тираж 100 прим.
Зам. № 346

КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63,
Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу
КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна 39/63,
Кропивницький, 25006